

—: હિંદુસ્તાનની સામાન્ય ભૂગોળની —

પ્રશ્નોત્તરમાળા.

પાયમા ધોરણનો
મુખ્યગણિત શિક્ષક
ચાર આના.

સવ હક સંપાદીત
કિમત ૦-૬-૦
પોસ્ટાજ વગર.

૧૯૨૮

ચમી ચોપરીનો
ટેશન શિક્ષક
ચાર આના.

છગનલાલ ભોતીરામ શાહ.

‘મુખ્યગણિત શિક્ષક’ વગેરેના કતા શાહપોર સુરત

મુખ્ય મલાકાની પ્રશ્નોત્તરમાળા સાડા ચાર આના.

૧૪૦૫૮

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગૂજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૪૦૫૮ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ પ્રશ્નો-સરમાળા

વિષય મ ૬૨૪ : ૮૪૬ : ૨ : ૨

—:અધ્યાપ બહાર ન પડેલી એવી:—

ઘોરણ ચોથા, પાંચમા તથા ટ્રેનિંગ કોલેજના

—પહેલા વર્ષના સ્કોલરો માટે—

—: હિંદુસ્તાનની સામાન્ય ભૂગોળની :—

❖ પ્રશ્નોત્તરમાળા. ❖

રચનાર:—છગનલાલ મોતીરામ શાહ.

“ ડિક્ટેશન શિક્ષક ” વગેરેના કર્તા.

રચનારનું ઠેકાણું—શાહપોર—સુરત.

પ્રસિદ્ધ કર્તા—છગનલાલ મોતીરામ શાહ.

પ્રસિદ્ધ કરવાનું ઠેકાણું—શાહપોર—સુરત.

આવૃત્તિ ૪ થી.]

[સને ૧૯૨૮.

આ પુસ્તક સને ૧૯૬૭ના ૨૫ મા એપ્રિલ મુજબ રજીસ્ટર
કરાવ્યું છે.

છાપનાર—નારાયણરાવ લક્ષ્મણરાવ નીકમ.

છાપવાનું ઠેકાણું—“શંકર” પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ, ચૌઠાપ્રીંગ-સુરત.

કિંમત રૂ. ૦-૪-૦ પોષ્ટેજ ભુદું.

વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
૧૯૪૮
ગોપીરાઈ સંગ્રહ

૧૪૦૫૮

મહેરખાન કાઠિઆવાડના એજન્ટ દુ. ધ. ગવર્નર સાહેબ
બહાદુરે નં. B. A. P. ૬૫ તા. ૧૪-૧૧-૧૯૧૯ થી
જોથા ધોરણની ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ભાગ ૧
(મુંબઈ ઇલાકાની) કિં. ૪૧૧ આના.
કાઠિઆવાડ એજન્સિની તમામ પ્રાયમરી સ્કૂલોમાં
ઈનામ અને લાયબેરી બુક તરીકે મંજૂર કરી છે.

—❧— “મુખગણિત શિક્ષક માટે” ❧—

અભિપ્રાય આપનારાઓનાં મુખારક નામ.

- રા. રા. દામુભાઈ ડાહ્યાભાઈ મહેતા. એમ. એ. એલ. એલ. ખી.
રા. રા. કૃષ્ણલાલ મોહનલાલ ઝવેરી. એમ. એ. એલ. એલ. ખી.
ઓ. રા. બા. રમણભાઈ મહીપતરામ. ખી. એ. એલ. એલ. ખી.
રા. બા. કમળાશંકર પ્રાણશંકર ત્રિવેદી. માજિ પ્રિન્સપાલ.
રા. સા. ગણપતરામ અનુપરામ ત્રવાડી. માજિ પ્રિન્સપાલ.
શ્રીયુત નંદનાથ કેદારનાથ દિક્ષીત. પ્રિન્સપાલ સાહેબ.
મહેરખાન હાંટર મેલ ટ્રેનિંગ કોલેજના પ્રિન્સપલ સાહેબ.
પ્રોફેસર જોડાલાલ ચીમનલાલ સ્વામીનારાયણ એમ. એ.
દિવાન બહાદુર ઝવેરભાઈ નાથાભાઈ અમીન. વાંગનેર.
રા. રા. આત્મારામ રાધાકૃષ્ણ એન્યુ. ઇન્સ્પેક્ટર સાહેબ.
રા. રા. ગોરવનદાસ નૌતમરામ કાજી. એન્યુ. ઇન્. સાહેબ.
મહેરખાન જી. પી. દલાલ. વી. સ્કુલ. સુપ્રિં. સાહેબ મોરખી.
રા. રા. કેશવજી વિદુલજી કચ્છ પ્રાંતના એ. ઇન્. સાહેબ.
રા. રા. દોલતરામ વિ. વજેરામ ખુચ. ધ્રોણ સ્ટેટ એ. ઇન્. સા.
મહેરખાન જટાશંકર એમ. ઇવે. વાંગનેર સ્ટેટના એ. સે. સા.
કેળવણી માસિક, સત્ય માસિક, સત્સંગ, પટેલખંધુ, દિગંબર
જૈન; વગેરે વગેરે.

—: હિંદુસ્તાનની સામાન્ય ભૂગોળની :—

❀ પ્રશ્નોત્તરમાળામાં શું શું છે ? ❀

દેશની વ્યાખ્યા; હિંદુસ્તાનની પાછલી હકીકત તથા નામ પડવાનું કારણ; સીમા; વિસ્તાર; કુદરતી ભાગો; હિંદમાં કેટલી તરેહનાં રાજ્યો છે તે તથા તેનું ક્ષેત્રફળ; બ્રિટિશ હિંદના રાજકીય ભાગ; દેશી સ્વતંત્ર રાજ્યો; દેશી ખંડીઆ રાજ્યો; પર્વતો; જવા આવવાના માર્ગ (ધાટ); પર્વતનાં શિખરો; હવા ખાવાનાં સ્થળો; મેદાનો; ઉચ્ચ પ્રદેશ; ખીણો; રણ; નદીઓ; નદીઓ વિષે વિશેષ હકીકત; નદીની શાખાઓ; પવિત્ર નદીઓ; દોઆબ; નદીઓનાં મૂળ; ઉત્તરમાંથી, દક્ષિણમાંથી, પૂર્વમાંથી અને પશ્ચિમમાંથી નીકળતી નદીઓ; જળક્ષેપ પ્રદેશ; કિનારા; ખંદરો; ભૂશિરો; સમુદ્ર; અખાત; ઉપસાગર; સામુદ્રધુનીઓ; ખેટો; હીપ કદપ; સરોવર; જાત્રાનાં ઠેકાણાં; જૈન, પારસી, મુસલમાન, તે શીખનાં જાત્રાનાં સ્થળ; ચારે દિશામાં આવેલાં જાત્રાનાં સ્થળ; રણક્ષેત્રો; હાવણીઓ; આબોહવા; હવા ને તેની લોકોપર તથા પાક પર અસર; તાપ, ઠાઠ, વરસાદ વગેરે ઓછાં પડવાના કારણો; મુખ્ય પેદાશ; ખેતીની પેદાશ; વનસ્પતિ પેદાશ; ખનીજ પેદાશ; પ્રાણી પેદાશ; પ્રાણીઓ; મુખ્ય ધંધા; મુખ્ય ઉદ્યોગ; વેપાર; આયાત; નિકાસ; રેલવે; આગખોટના રસ્તા; વસ્તી; ભાષા; ધર્મો; હુન્નર; રાજ્ય વ્યવસ્થા; ગવર્નરો તથા ચીફ કમિશનરની દેખરેખ નીચેનાં દેશી રાજ્યો; રજપુત, મરેઠી, મુસલમાની, શીખ ને જાટ લોકોનાં રાજ્યો; ઉપજ; ખર્ચ; લશ્કર; યુનિવર્સિટી; ભૂતળ; મોટી સડકો; વાઇસરોયની દેખરેખ નીચેનાં રાજ્યો; દરેક રાજકીય ભાગમાં આવેલાં પ્રખ્યાત સ્થળો પ્રખ્યાતિ સાથે; વિવિધ રસિક પ્રશ્નો; પરીક્ષક પ્રશ્નો.

“ડિક્ટેશન શિક્ષક” માટે અભિપ્રાય.

રા. સા. ગણપતરામ અનુપરામ ત્રવાડી.

રાજકોટ મેલ ટ્રેનિંગ કોલેજના માજી પ્રિન્સિપાલ સાહેબ,

“ સલામ—તમારા તરફથી અવલોકનાર્યે ‘ ડિક્ટેશન શિક્ષક ’ ભાગ ૧-૨ નામનાં બે નાનાં પણ ઉપયોગી પુસ્તકો મળ્યાં. તે બેતાં જણાય છે કે તમારો આ શ્રમ બાળકો, શિક્ષકો અને કેટલેક દરજ્જે લેખકોને પણ અત્યંત ઉપયોગી થઈ પડશે. આ પુસ્તકોનો ઉપયોગ કરવાથી બાળકોને ઘણી ઓછી મહેનતે જોડણીનું સાફ અને ચોક્કસ જ્ઞાન થશે. તમોએ વાચનમાળામાંથી ઘણાખરા મુશ્કેલીવાળા શબ્દો તારવ્યા છે, અને તેને વિવિધ રીતે ગોઠવી શિખનાર શિખવનાર ઉભયને સરળતા કરી આપી છે.

વળી સારા કાગળ, મોટા ટાઇપ અને શબ્દોના છુટાપણાને લીધે એ પુસ્તકો આંખને આકર્ષક થાય તેવાં છે.

એકંદરે મારા ધારવા પ્રમાણે તમારાં પુસ્તકો શ્રુતલેખનના શિક્ષણમાં મદદગાર થઈ પડશે, તેથી કેળવણીની દૃષ્ટિએ જોતાં તેને ટેકસ્ટ બુક્સ તરીકે સ્વીકારી શકાય તેવાં છે.” એજ.

— “ડિક્ટેશન શિક્ષક”માં શું શું છે ?

૧] પાઠવાર અધરા શબ્દો.

૨] જોડણીના એકજ સરખા નિયમવાળા શબ્દો.

૩] કઠિન મળતા શબ્દોની તારવણી.

૪] જોડાક્ષર.

૫] મળતા જોડાક્ષર.

૬] પરીક્ષાના ડિક્ટેશનમાં આવનાર શબ્દો.

ઉપોદ્ધાત.

૧. વ્યાખ્યાનશૈલી અને પ્રશ્નોત્તરશૈલી એ શિક્ષણની બે પ્રસિદ્ધ પદ્ધતિ છે. તેમાંથી પ્રાથમિકશાળાના વિદ્યાર્થીઓને ઉપયોગ માટેની ખુફો ઘણે ભાગે વ્યાખ્યાન પદ્ધતિએ રચેલી માલમ પડે છે. શિક્ષક તરીકેના મારા લાંબા અનુભવથી મને એમ માલમ પડ્યું કે શિક્ષિત શિક્ષકો પણ આ શૈલીની ખુફોના ઉપયોગથી શિક્ષણમાં વ્યાખ્યાન શૈલીનોજ ખડોળો ઉપયોગ કરે છે. એ શૈલી બાળ વિદ્યાર્થીઓના મગજને તસ્દી આપી તેમની ખુદ્ધિ કસવામાં નિરૂપયોગી છે, એટલુંજ નહિ પણ શિક્ષકોની વાણીનો વ્યય પણ ઘણીવાર વૃથા થતો હોવાથી તેમને પણ શારીરિક હાનિ ઉત્પન્ન કરનારી છે. આમ શિષ્ય અને શિક્ષક બંનેનો વૃથા કાળક્ષેપ થતો અટકાવવાને અજમાયશ તરીકે મેં પ્રથમ “ ગુજરાતની સામાન્ય ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ” અને ત્યાર પછી “ મુખ્ય ઈલાકાની ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ” બહાર પડી હતી; તેનો સત્કાર થવાથી આ હિંદુસ્તાનની સામાન્ય ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા બહાર પડી.

૨. પ્રશ્નોત્તરમાળાના અભ્યાસ વેળા હંમેશાં જરૂરી નકશાઓ નજર સામે રાખવાની ખાસ જરૂર છે.

૩ આ ચોપડીમાં ચોથા તથા પાંચમા ધોરણ માટે હિંદુસ્તાનની ભૂગોળના સામાન્ય જ્ઞાનના તમામ પ્રશ્નોનો સમાવેશ કર્યો છે,

રાજકીય, ઔદ્યોગિક, ઐતિહાસિક, વ્યાવહારીક અને ભૂતજ વિષયક ખીનાઓ ઉપરાંત આખોડવા અને સ્થળને લીધે લોક સમુહ, તેમના ઉદ્યોગ અને પાક ઉપર શી અસર થાય છે, તે દર્શાવી જ્યાં જરૂર જણાય ત્યાં કાર્ય કારણનો સંબંધ જોડવાની આ વિષયના શિક્ષણમાં જે ખાસ અગત્ય છે તેને મહત્વ આપવામાં આવ્યું છે.

૪. શિક્ષણશાસ્ત્રમાં દર્શાવ્યા પ્રમાણે પ્રશ્નોત્તરના ખાસ લક્ષણો ધ્યાનમાં રાખ્યાં છે. છતાં ચોપડીનું કદ બહુ વધી ન જાય તેટલા માટે જાણી જોઈને કેટલા પ્રશ્નોત્તરો લાંબા રાખ્યા છે. જ્યાં તેમ જણાય ત્યાં શિક્ષક બંધુઓ પ્રશ્નના ભાગ પાડી ઉત્તર મેળવવાનો વિવેક રાખશે એવી આશા છે.

૫. ચોથા તેમજ પાંચમા ધોરણની તથા મિડલસ્કૂલ સ્કોલરશિપ જેવી પરીક્ષાઓ લખાણથી થાય છે તે વખતે બાળકોમાં વિષયનું જ્ઞાન હોવા છતાં તેમના ઉત્તરો અનેક દોષને પાત્ર હોય છે, એવો પરીક્ષક સાહેબોનો અભિપ્રાય છે. જેથી પ્રશ્નોના ઉત્તરો કેવી રીતે આપવા તેનું બાળકોને આથી ખાસ જ્ઞાન થશે, એવો ઉદ્દેશ પણ આ પ્રશ્નોત્તર શૈલીની ચોપડી રચવામાં સમાએલો છે. જેથી મને સંપૂર્ણ આશા છે કે એનો ઉપયોગ કરનાર શિક્ષક બંધુઓ, વિદ્યાર્થીઓ અને તેમના સુજ્ઞ વાલીઓ ભૂગોળના શિક્ષણમાં અવશ્ય વિજય પ્રાપ્ત કરશે. તા. ૧૫મી જુન સને ૧૯૨૦. તા. ૧૫-૮-૨૩

તા. ૧૫-૫-૨૮ } છગનલાલ મોતીલાલ શાહ.
શાહપોર, સુરત. }

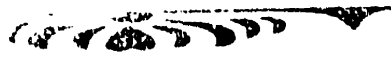
“ મુખ્યગણિત શિક્ષક ” વગેરેના કર્તા.

છગનલાલ મોતીરામ શાહકૃત

ધોરણ ચોથા, પાંચમા તથા ટ્રેનિંગ કોલેજના સ્કોલરો માટે

હિંદુસ્તાનની સામાન્ય ભૂગોળની

પ્રશ્નોત્તરમાળા.

સ. ૧) દેશ એટલે શું ?

જ. ૧) ધણા ધલાકા, પ્રાંતો તથા દેશી રાજ્યો મળીને થએલા ભાગ.

સ. ૨) અ. હિંદુસ્તાન ક્યાં આવ્યો ? જ. એનો આકાર કેવો છે ?

જ. ૨) અ. એશિયા ખંડની દક્ષિણમાંના ત્રણ મોટા દ્વીપકલ્પમાં વચ્ચે છે. જ. ત્રિકોણાકાર છે. એ ત્રિકોણનો પાયો હિમાલય અને શિરોબિંદુ કન્યાકુમારી ભૂશિર છે.

સ. ૩) હિંદુસ્તાનની પાછલી હકીકત તથા નામ પાડવાનું કારણ લખો.

જ. ૩) એ દેશમાં પહેલાં આર્ય લોકો આવ્યા હતા તે પરથી આર્યાવૃત્ત, પછીથી ભરત રાજના નામ પરથી ભારતભૂમિ, ભારતવર્ષ કે ભરતખંડ. સિંધુ નદીપરથી પરદેશીઓએ હિંદ, હિંદુસ્તાન, હિંદી દ્વીપકલ્પ નામ આપ્યાં. અંગ્રેજોએ ઇન્ડિયા નામ આપ્યું, અસલ એમાં રજપુતોનું રાજ્ય હતું, ત્યારપછી મુસલમાનોનું રાજ્ય થયું. હાલમાં અંગ્રેજ સરકારનું રાજ છે. હાલના નામદાર મહારાજાધિરાજ પાંચમા જયોર્જ છે.

૮] બીજી ચોપડીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ત્રણ વ્યાના.

સ. ૪) હિંદુસ્તાનની સીમા લખો.

જ. ૪) ઉત્તરે—હિમાલય, કારાકોરમ ને હિંદુકુશ પર્વત; પૂર્વે—ચીન,
હિંદીચીન અને બંગાળનો ઉપસાગર; દક્ષિણે—હોંદી મહાસાગર;
પશ્ચિમે—અફઘાનિસ્તાન, બલુચિસ્તાન ને અરબી સમુદ્ર.

સ. ૫) હિંદુસ્તાનનો વિસ્તાર કેટલો છે ?

જ. ૫) ૧૮ લાખ ચોરસ માઇલ એટલે મુંબઇ ઇલાકા કરતાં દસગણું
છે. લંબાઇ ઉત્તરે કાશ્મીરથી દક્ષિણમાં કન્યાકુમારી ભૂશિર સુધી
૨૦૦૦ માઇલ અને પહોળાઇ પૂર્વમાં આસામથી પશ્ચિમમાં
બલુચિસ્તાન સુધી ૨૫૦૦ માઇલ છે.

સ. ૬) હિંદના કુદરતી મોટા ભાગ લખો.

જ. ૬) (૧) હિંદુસ્તાન (ઉત્તર હિંદુસ્તાન) (૨) દક્ષિણ હિંદુસ્તાન,
(દક્ષિણ) એ બે ભાગોની વચ્ચે વિંધ્યાચળ ને નર્મદા નદી
આવેલી છે.

સ. ૭) ઉત્તર હિંદુસ્તાનના કુદરતી ભાગ ગણાવો.

જ. ૭) (૧) હિમાલયની તળેટીનો ઢળનો પ્રદેશ. (૨) સિંધુ નદીનો
પ્રદેશ. (૩) રણનો પ્રદેશ. (૪) મધ્ય હિંદુસ્તાન અને
થોડો રજપુતસ્તાનનો ઉચો પ્રદેશ. (૫) ગંગાનો પ્રદેશ.
(૬) બ્રહ્મપુત્રાનો પ્રદેશ.

સ. ૮) દક્ષિણ હિંદુસ્તાનના કુદરતી ભાગ ગણાવો.

જ. ૮) (૧) નર્મદાનો પ્રદેશ. (૨) શુદ્ધ દક્ષિણ. (૩) પૂર્વ કિનારાનો
નિચાણ પ્રદેશ. (૪) પશ્ચિમ કિનારાનો નિચાણ પ્રદેશ.

પહેલા ધોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” ૧૧૧ આના. [૯

સ. ૯) હિંદુસ્તાનમાં કેટલી તરેહનાં રાજ્યો છે તે તે ક્યાં ક્યાં ?

જ. ૯) ચાર તરેહનાં. (૧) બ્રિટિશ સરકારનો ખાલસા મુલક.
(૨) દેશી સ્વતંત્ર રાજ્યો. (૩) પરદેશી સ્વતંત્ર રાજ્યો. (૪) દેશી ખંડીઆ રાજ્યો.

સ. ૧૦) ખાલસા મુલકનું, સ્વતંત્ર દેશી રાજ્યોનું, પરદેશી સ્વતંત્ર રાજ્યોનું અને ખંડીઆ દેશી રાજ્યોનું ક્ષેત્રફળ કેટલું છે ?

જ. ૧૦) બ્રિટિશ સરકારના તાબાના મુલકનું ૧૦ લાખ ચોરસ માઇલ; સ્વતંત્ર દેશી રાજ્યોનું ૧૮ હજાર ચોરસ માઇલ; પરદેશી સ્વતંત્ર રાજ્યોનું ૧૮ સો ચોરસ માઇલ અને દેશી ખંડીઆ રાજ્યોનું છ લાખ ૭૯ હજાર ચોરસ માઇલ છે.

સ. ૧૧) બ્રિટિશ હિંદના રાજકીય ભાગ, રાજધાની, અધિકારી અને અધિકારીના હવા ખાવાના લખો.

ચોથા ધોરણ માટે અઘાપિ બહાર ન પડેલી એવી
મુંબઈ ઈલાકાની ભૂગોળની

પ્રશ્નોત્તરમાળા ૪૧૧ આના.

અભિપ્રાયો વાંચો, એક વખત મંગાવી ખાત્રી કરો.

પાંચમીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ચાર આના.

છગનલાલ મોતીરામ શાહ. શાહપોર-મુરત.

૧૦] બીજી ચોપડીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ત્રણ આના.

જ. ૧૧. રાજકીય ભાગનું નામ.	રાજધાની	અધિકારી.	હવાખાવાનું સ્થળ.
૧. મુંબઈ ઇલાકા*	મુંબઈ	ગવર્નર	મહાબળેશ્વર
૨. મદ્રાસ ઇલાકા	મદ્રાસ	ગવર્નર	ઉતાકામંડ
૩. મધ્યપ્રાંત ને વરાહ	નાગપુર	ગવર્નર	પંચમડી
૪. કુર્ગપ્રાંત	મર્કરા	ચીફ કમિશનર	ખાંગલોર
૫. અજમેર મહેરવાડા	અજમેર	ચીફ કમિશનર	આબુ
૬. બ્રિટિશબલુચિસ્તાન	કવેટા	ચીફ કમિશનર	
૭. વાયવ્યસરહદનોપ્રાંત	પેશાવર	ચીફ કમિશનર	
૮. પંજાબ પ્રાંત	લાહોર	ગવર્નર	સીમલા
૯. દિલ્હી પ્રાંત	દિલ્હી	ચીફ કમિશનર	સીમલા
૧૦. આગ્રાનેઅયોધ્યાના સંયુક્ત પ્રાંતો.	અલાહાબાદ	ગવર્નર	નૈનીતાલ.
૧૧. બહાર, ઓરિસા ને છોટાનાગપુર	પટણા	ગવર્નર	રાંચી
૧૨. બંગાળા ઇલાકા	કલકત્તા	ગવર્નર	હાર્જીલીંગ
૧૩. આસામ પ્રાંત	સિલહટ્ટ	ગવર્નર	શીલોંગ
૧૪. બ્રહ્મદેશ.	રંગુન	ગવર્નર	
૧૫. અંદામાનનેનિકોબાર	પોર્ટ બ્લેર	ચીફ કમિશનર	

*મુંબઈ ઇલાકાના વિશેષ જ્ઞાન માટે મુંબઈ ઇલાકાની (ચોથા) ધોરણની ભૂગોળની પ્રશ્નાત્તરમાળા જુઓ.

પહેલા ધોરણનો “મુખ્યગણિત શિક્ષક” ૧૧૧ આના. [૧૧]

સ. ૧૨. દેશી સ્વતંત્ર રાજ્ય રાજધાની સાથે લખો.

જ. ૧૨. ૧. નેપાળ-ખટમંડુ } અંગ્રેજ સરકાર તરફથી રેસિડન્ટ
રહે છે. પણ તે રાજકાજમાં હાથ
૨. ભુતાન-પુનાખા } ધાલતા નથી.

સ. ૧૩. પરદેશી સ્વતંત્ર રાજ્યો કયા કયા લોકનાં છે ? તેમના સંસ્થાન કયા કયા છે ને તે ક્યાં છે તથા રાજધાનીનું શહેર ને તેમાં કયો અધિકારી રહે છે તે લખો.

જ. ૧૩. ૧. ફ્રેંચ સંસ્થાનો-પોંડિચેરી, યાનાન, કારીકલ માહી એ મદ્રાસ ઇલાકામાં અને ચંદ્રનગર બંગાળામાં છે. રાજધાની પોંડિચેરી છે તેમાં ફ્રેંચ ગવર્નર જનરલ રહે છે, એમાં પાંચ મીસો છે.

૨. પોર્ટુગીઝના સંસ્થાનો-ગોવા, દમણ ને દીવ એ મુબઈ ઇલાકામાં છે. રાજધાની ગોવા છે તેમાં પોર્ટુગીઝનો ગવર્નર જનરલ રહે છે.

સ. ૧૪. અ. હિંદુસ્તાનના ઉપરી અધિકારીને શું કહે છે ? તેમનું નામ શું ? બ. તેમની નીમણૂક કોણ કરે છે ?

જ. ૧૪. અ. વાઇસરૉય અથવા ગવર્નર જનરલ. લૉર્ડ અરવીન.
બ. નામદાર શહેનશાહ પાંચમા જ્યોર્જ.

સ. ૧૫. અ. હિંદુસ્તાનની રાજધાનીનું શહેર કયું ? બ. વાઇસરૉય સાહેબ હવા ખાત્રા ક્યાં જાય છે ?

જ. ૧૫. અ. દિલ્હી. બ. સીમલા.

૧૨] ચાથી ચોપડીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ચાર આના.

સ. ૧૬. દેશી ખંડીઆ રાજ્યો, રાજધાની, રાજાની જાત, અંગ્રેજ સરકાર તરફનો અધિકારી તથા તેનું સદર સ્ટેશન લખો.

જ. ૧૬. દેશી રાજ્યનું નામ.	રાજ- ધાની.	રાજકર્તા- ની જાત.	અંગ્રેજ અધિકારી અંગ્રેજ અધિકારીના મુકામ.
૧. નિઝામનું રાજ્ય	હૈદરાબાદ	મુસલો	સિંકદરાબાદ
૨. મહેસુરનું રાજ્ય	મહેસુર	રાજપુત	આંગલોર
૩. ગાયકવાડનું રાજ્ય	વડોદરા	મરાઠા	વડોદરા
૪. કાશ્મીરનું રાજ્ય	શ્રીનગર	રાજપુત	શ્રીનગર

સ. ૧૭. મોટી એજન્સિઓ અંગ્રેજ અધિકારી અને તેના મુકામ લખો.

જ. ૧૭. એજન્સિનું નામ	અંગ્રેજ અધિકારી.	અંગ્રેજ અધિકારીના મુકામ
૧ રાજપુતાના એજન્સિ	એજન્ટ ડુ ધ	અજમેર
૨ મધ્યહિંદ એજન્સિ		ઇંદોર
૩ બલુચિસ્તાન એજન્સિ		કવેટા
૪ વાયવ્યસરહદ પ્રાંતની એજન્સિ.	ગવર્નર જનરલ.	પેશાવર
૫ પશ્ચિમહિંદ એજન્સિ		રાજકોટ

સ. ૧૮. હિંદમાં આવેલા પર્વતો ગણાવો અને તે ક્યાં આવ્યાં તે લખો.

જ. ૧૮. ૧. હિમાલય-એ દુનિયામાં હયામાં હયો પર્વત હિંદુ-સ્તાનની ઉત્તરે છે. ૨. શિવાલિક-ગંગા ને ખીઆસ

પહેલા ઘોરણનો “અુખગણિત શિક્ષક” પોણા એ આના. [૧૩]

નદીની વચ્ચે, ૩. કારાકોરમ, ૪. હિંદુકુશ એ બંને હિંદના વાયવ્ય કોણમાં. ૫. સુલેમાન-હિંદની પશ્ચિમે હિંદુસ્તાન ને અફઘાનિસ્તાનની વચ્ચે. ૬. હાલા-હિંદની પશ્ચિમે, સિંધ ને બલુચિસ્તાનની વચ્ચે. ૭. અરવલી રજપુસ્તાનમાં. ૮. વિંધ્યાચળ-ઉત્તર હિંદુસ્તાન અને દક્ષિણ હિંદુસ્તાનની વચ્ચે. ૯. સાતપુડા-નર્મદા તે તાપી નદીની વચ્ચે. ૧૦ સહ્યાદ્રિ (પશ્ચિમઘાટ)-દક્ષિણ હિંદુસ્તાનના પશ્ચિમ કિનારાપર. ૧૧. પૂર્વઘાટ-દક્ષિણ હિંદુસ્તાનમાં પૂર્વ કિનારાપર. ૧૨. નીલગિરિ-મ્હેસુરની દક્ષિણે. એ પશ્ચિમઘાટ અને પૂર્વઘાટેને જોડે છે. ૧૩. અનમલાઈ, ૧૪. કારકોરમ, ૧૫. પાલની-નીલગિરિની દક્ષિણે. ૧૬. પતકોઈ-અહ્મદેશની પશ્ચિમ સરહદ, અહ્મદેશ ને આસામની વચ્ચે. ૧૭. નાગા, ૧૮. ખાસ્યા, ને ૧૯. ગારો-આસામમાં. એ પતકોઈ ડુંગરના ફાંટાઓ છે. ૨૦ આરાકાનચોમા, પેગુચોમા અને ટિનાસ-રીમચોમા અહ્મદેશમાં.

સ. ૧૯) હિંદમાંથી જમીન માર્ગે આવવા જવાના માર્ગ(ઘાટ) ગણાવો.

જ. ૧૯) બોલનઘાટ-હાલા પર્વત ઓળંગી બલુચિસ્તાન જવાનો.

૨. ખૈબરઘાટ અને ૩. કુરમઘાટ-સુલેમાન પર્વત ઓળંગી અફઘાનિસ્તાન જવાના, ૪. ખરમુલા ને ૫. પીરપંજલ-એ બે ઘાટ કાશ્મીર જવાના. ૬. કારાકોરમઘાટ-કાશ્મીરમાંથી ચિનાઇ તુર્કસ્તાનમાં જવાનો. ૭ જેલાપલાઘાટ-હિમાલય ઓળંગી સીકીમમાં થઈ ટિબેટ જવાનો. ૮. આસામના ઇશાન કોણમાંથી ઉપલા અહ્મદેશમાં જવાનો. ૯. ચિતાગોંગ (ચિતેગાંવ)ને રસ્તે આરાકાનમાં થઈ નીચલા અહ્મદેશમાં જવાનો.

૧૪] બીજા ધોરણના “મુખગણિત શિક્ષક” એ આના.

સ. ૨૦) હિંદમાં આવેલા પર્વતોનાં શિખરો કહો.

જ. ૨૦) હિમાલયનાં-૧. એવરેસ્ટ (ગૌરીશંકર) એ ઉંચામાં ઉંચું શિખર ૨૯૦૦૨ ફુટ ઉંચું છે. ૨. ધવલગિરિ, ૩. કાંચનગંગા, ૪. ચમલારી, ૫. ગંગોત્રી, ૬. જન્મોત્રી, ૭. કૈલાસ. સુલેમાનનું-તખ્તે સુલેમાન. અરવલ્લીનું-આપ્પુ. માતપુડાનું-પંચમઢી. પશ્ચિમઘાટ (સહ્યાદ્રિ) નું મહાઅજેશ્વર. માથેરાન. નીલગિરિનાં-ઉતાકામંડ ને દાદાબેટા.

સ. ૨૧) હિંદમાં આવેલા મુખ્ય હવાખાવાનાં સ્થળો લખો.

જ. ૨૧) મુંબઈ ઇલાકામાં-આપ્પુ, માથેરાન, મહાઅજેશ્વર, પંચગતી. મદ્રાસ ઇલાકામાં-ઉતાકામંડ ને ડીડીગલ. બંગાળા ઇલાકામાં-દાર્જિલિંગ. છોટાનાગપુરમાં-રાંચી. આગ્રા ને અયોધ્યાના સયુક્ત પ્રાંતોમાં-દેહરાદુન ને નૈતિલાલ. પંજાબમાં-સીમલા ને મરી. આસામમાં-શિલોંગ. મધ્ય પ્રાંતમાં-પંચમઢી ને સાગર-રજપુતાના એજન્સિસાં-આપ્પુ.

સ. ૨૨) હિંદમાં આવેલાં મેદાનો લખો.

જ. ૨૨) ૧. ગંગા નદીનું મેદાન. ૨. સિંધુ નદીનું મેદાન. પૂર્વઘાટ અને કિનારા વચ્ચેનું મેદાન. ૪. પશ્ચિમઘાટ અને કિનારા વચ્ચેનું મેદાન.

પાંચમી ચોપડીના ‘ડિક્ટેશન શિક્ષક’ ચાર આના.

૧ ધોરણનો “મુખ્યગણિત શિક્ષક” અઢી આના. [૧૫

૧. અ. ઉચ્ચ પ્રદેશ એટલે શું ? બ. હિંદમાંના ઉચ્ચ પ્રદેશ લખો.
૨. અ. પહાડોપર આવેલા મેદાનને ઉચ્ચ પ્રદેશ કહે છે.
બ. ૧. મધ્ય હિંદુસ્તાનનો ઉચ્ચ પ્રદેશ. ૨. માળવાનો ઉચ્ચ પ્રદેશ એ વિંધ્યાચળની ઉત્તરમાં છે. ૩. દક્ષિણનો ઉચ્ચ પ્રદેશ એ સાતપુડાની દક્ષિણમાં છે. ૪. મહેસુરનો ઉચ્ચ પ્રદેશ.
૩. ખીણ એટલે શું ?
૪. એ પર્વત કે ડુંગર વચ્ચેની નિચાણ જગા.
૫. હિંદમાં આવેલી ખીણો ગણાવો.
૬. ૧ નર્મદાની ખીણ. ૨. વર્ધા ને વેનગંગાની ખીણ. ૩. મહા નદીની ખીણ. ૪. જમનાની ખીણ. ૫. કાંગરાની ખીણ. ૬. કાશ્મીરની ખીણ. ૭. આસામની ખીણ. ૮. હિમાલયની ખીણ. ૯. અલ્લદેશની ખીણ.
૭. હિંદમાં આવેલાં રણ લખો.
૮. ૧. કચ્છમાં-કચ્છનું. ૨. સિંધમાં-થરપારકરનું ૩. રણપુસ્તાનમાં-જેસલમીરનું.
૯. હિંદુસ્તાનની મુખ્ય નદીઓ ગણાવો.
૧૦. સિંધુ (૨૦૦૦), ગંગા (૧૫૦૦), અલ્પપુત્રા (૧૮૦૦), નર્મદા (૮૦૦), તાપી (૪૫૦), મહા (૫૨૦), ગોદાવરી (૯૦૦), કૃષ્ણા (૮૦૦), કાવેરી (૪૭૦), ધરાવદી (૧૦૦૦), સાલવીન, સિતાંગ.

૧૬] ચોથા ઘોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” ચાર આના.

સ. ૨૮. ઉપલી નદીઓ ક્યાંથી નીકળી ક્યા ક્યા પ્રાંતોમાં વહી કોને મળે છે તે લખો.

જ. ૨૮. નદીનું નામ	ક્યાંથી નીકળે છે.	ક્યા ક્યા પ્રાંતોમાં વહે છે.	કોને મળે છે.
૧. સિંધુ	હિમાલય	કાશ્મીર, પંજાબ અને સિંધમાં	અરબી સમુદ્ર
૨. ગંગા	હિમાલય	આગ્રા ને અયોધ્યાના સંયુક્ત પ્રાંતો તથા બંગાળામાં	બંગાળી ઉપસાગર
૩. બ્રહ્મપુત્ર	હિમાલય	આસામ ને બંગાળામાં	”
૪. નર્મદા	વિંધ્યાચળ	મધ્યપ્રાંતો, મધ્યહિંદ એન્જન્સિ તથા ગુજરાતમાં	બંભાતના અખાત
૫. તાપી	સાતપુડા	મધ્યપ્રાંત, ખાનદેશ ને ગુજરાત	અરબી સમુદ્ર
૬. મહા	બસ્તરના ડુંગર	બિહાર ને ઓરિસામાં	બંગાળને ઉપસાગર
૭. ગોદાવરી	સહ્યાદ્ર	મહારાષ્ટ્ર, નિજમનું રાજ્ય ને મદ્રાસ ઇલાકામાં	
૮. કૃષ્ણા	સહ્યાદ્રિ	”	
૯. કાવેરી	સહ્યાદ્રિ	મ્હૈસુર ને મદ્રાસ ઇલાકામાં	માર્તાબાનને અખાત
૧૦. ઇરાવદી	પેગુયોમા	બ્રહ્મદેશ	
૧૧. સાલવીન	પેગુયોમા	બ્રહ્મદેશ	
૧૨. સિતાંગ	પેગુયોમા	બ્રહ્મદેશ	

સિંધુ એ હિમાલયમાંથી નીકળી કાશ્મીર, પંજાબ ને સિંધમાં વહી અરબી સમુદ્રને મળે છે, આ મુજબ દરેક નદી માટે સમજવું.

બાળપોથીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” એ આના. [૧૭]

સ. ૨૯) નદીની શાખા એટલે શું ? જ. ૨૯. મોટી નદીમાંથી પાણીનો ફાંટો નીકળી નદીની પેડે જુદો વહેતો હોય તે.

સ. ૩૦) ગંગા, અલ્લપુત્રા ને ધરાવદીની શાખા લખો.

જ. ૩૦) ગંગા-૧ પદ્મા કે પાડા, ૨. ભાગીરથી એ દક્ષિણમાં જતાં હુગલી નામથી ઓળખાય છે.

અલ્લપુત્રા—એ ટિબેટમાં સાંપુ નામથી ઓળખાય છે, પશ્ચિમ ફાંટો જમના ને પૂર્વ ફાંટો અલ્લપુત્રા નામે ઓળખાય છે. અલ્લપુત્રાના ફાંટાને સુરમા નદી મળે છે, પછી એ ફાંટો મેઘના નામથી ઓળખાય છે.

ધરાવદીના શાખા-૧. રંગુન, ૨. બાસીન.

સ. ૩૧) સિંધુ, ગંગા, જમના, ગોદાવરી, કૃષ્ણાને કઈ કઈ નદીઓ મળે છે?

જ. ૩૧) સિંધુને—જેલમ, ચિનાબ, રાવી, બીઆસ, સતલજ (ધારા) ને કાબુલ. ગંગાને—જમના, ગોઆ, રામગંગા, ગોમતી, ગોગરા, ગંડકા, કુશી ને શોણ.

જમનાને—ચંબલ, સિંધ ને બટવા.

ગોદાવરીને—પ્રાણહિતા (પેનગંગા, વાઈનગંગા ને વર્ધા) માંજરા કૃષ્ણાને—બીમા, પંચગંગા, વારણા; તુંગભદ્રા, ઘટપ્રભા ને મલપ્રભા.

સ. ૩૨) સિંધુ ગંગા, અલ્લપુત્રા, નર્મદા, તાપી, મહા, ગોદાવરી, કૃષ્ણા, કાવેરી, ધરાવદી, જમના, સતલજ ને ગોગરા નદીપર આવેલાં શહેરો લખો.

જ. ૩૨) સિંધુ—લાહડ, અટક, કલાબાગ, ડેરાઈસ્માલખાન, ડેરા-ગાજીખાન, મિટનકોટ, શિકારપુર, સકકર, બકકર, રોહરી,

૧૮] પહોલી ચોપડીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” એ આના.

હૈદરાબાદ, મિયાની, કોટી, ઠકા, કરાંચી, શાહખંદર.
ગંગા-ખદીનાથ, હરદ્વાર, મીરત, કનોજ, કાનપુર,
અલાહાબાદ, મીરજપુર, કાશી, ગાજપુર, પટણા,
મોંગીર, ભાગલપુર, રાજમહલ. મુર્શીદાબાદ.

બ્રહ્મપુત્રા-તેજપુર, ગૌહત્તી, ઢાકા,
નર્મદા-જખલપોર, હુસેંગાબાદ, ચાંદોદ, ભરૂચ
તાપી-ખરહાનપુર, ધલીયપુર, ભુસાવળ, સુરત, રાંદેર.
મહા-સંબલપુર, કંટક, જગન્નાથપુરી.

ગોદાવરી-નાશિક, પૈઠણ, રાજમહેન્દ્રી, યાનાન.

કૃષ્ણા-સાંગલી, મીરજ, જમખંડી, મછલીપટ્ટણ.

કાવેરી-શ્રીરંગપટ્ટણ, ત્રિચિનોપટ્ટી, ત્રાંકવીખાર.

ઈરાવદી-ત્રોમ, રંગુન.

જમના-સ્થાનેશ્વર, દિલ્હી, મથુરા, આગ્રા, ઇટાવા,
કાલ્પી ને અલાહાબાદ.

સતલજ-(ધારા) લુધિઆના, ફિરોજપુર ને ભાવલપુર.

ગોગરા-(સરયુ)-અયોધ્યા.

સ. ૩૩) હિંદમાં આવેલી પવિત્ર નદીઓ લખો.

જ. ૩૩) ગંગા, જમના, ગોદાવરી, નર્મદા, તાપી, કૃષ્ણા, સરસ્વતી.

સ. ૩૪) કઈ કઈ નદીમાંથી નહેરો કાઢેલી છે ?

જ. ૩૪) સિંધુ, સતલજ, જમના, ગંગા, કાવેરી, તુંગભદ્રા, કૃષ્ણા.

સ. ૩૫) કઈ કઈ નદીઓના મુખ આગળ ડેલ્ટા છે ?

જ. ૩૫) બ્રહ્મપુત્રા, સિંધુ, ગંગા, ઈરાવદી, મહા, ગોદાવરી, કૃષ્ણા ને કાવેરી.

સ. ૩૬) અ. દોઆખ એટલે શું ? જ. પંજાબ એટલે શું ?

બીજી ચોપડીનો “ડિક્શન શિક્ષક” ત્રણ આના. [૧૯]

જ. ૩૬) અ. ખે નદીની વચ્ચેનો પ્રદેશ તે દોઆખ, ચ. પાંચ નદી વચ્ચેનો પ્રદેશ તે પંજખ.

સ. ૩૭) હિંદુસ્તાનમાં કયા કયા દોઆખ છે તે તે કઈ કઈ નદીની વચ્ચે આવેલા છે ?

જ. ૩૭) ૧ સિંધસાગર—સિંધુ ને જલમ. ૨. જેચ અથવા જેજ—જલમ ને ચિનાખ. ૩. રેચના—ચિનાખ ને રાવી. બારી—રાવી ને ખીઆસ. ૫. જલધર—ખીઆસ ને સતલજ. ૬. રોહીલખંડ—ગંગા ને જમના.

સ. ૩૮) હિમાલયમાંથી નીકળનારી નદીઓ લખો.

જ. ૩૮) સિંધુ, જલમ, ચિનાખ, રાવી, ખીઆસ, સતલજ, ગંગા, જમના, ગોગરા, રાપતી, ગંડકી, કુશી ને બ્રહ્મપુત્રા.

સ. ૩૯) સહ્યાદ્રિ (પશ્ચિમઘાટ)માં કઈ કઈ નદીના મૂળ છે ?

જ. ૩૯) ગોદાવરી, કૃષ્ણા, ભીમા, તુંગભદ્રા, કાવેરી.

સ. ૪૦) બંગાળી ઉપસાગર, અરબી સમુદ્ર, ખંભાતનો અખાત અને માર્તાબાનના અખાતમાં કઈ કઈ નદીનાં મુખ પડે છે ?

જ. ૪૦) બંગાળી ઉપસાગર—બ્રહ્મપુત્રા, ગંગા, મહા, ગોદાવરી, કૃષ્ણા, કાવેરી. અરબી સમુદ્ર—સિંધુ, તાપી ને ભાદર. ખંભાતનો અખાત—સાબરમતી, મહી ને નર્મદા. માર્તાબાનનો અખાત—છરાવદી, સિતાંગ, સાલ્વીન.

સ. ૪૧) ઉત્તરમાંથી નીકળી દક્ષિણમાં મળનારી નદીઓ લખો.

જ. ૪૧) હિમાલયમાંથી નીકળનારી નદીઓ, છરાવદી, સિતાંગ, સાલ્વીન.

સ. ૪૨) પૂર્વમાંથી નીકળી પશ્ચિમમાં જનારી નદીઓ લખો.

જ. ૪૨) નર્મદા, તાપી, ભાદર.

૨૦] ત્રીજી ચોપડીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ત્રણ આના.

- સ. ૪૩) પશ્ચિમમાંથી નીકળી પૂર્વમાં મળનારી નદીઓ ગણાવો.
જ. ૪૩) મહા, ગોદાવરી, કૃષ્ણા, કાવેરી.
- સ. ૪૪) દક્ષિણમાંથી નીકળી ઉત્તરમાં મળનારી નદીઓ ગણાવો.
જ. ૪૪) ચંબલ, સિંધ, બટવા, શાણ.
- સ. ૪૫) અ. જળક્ષેપક પ્રદેશની વ્યાખ્યા લખો. બ. હિંદમાંના જળક્ષેપક પ્રદેશ ગણાવો.
જ. ૪૫) અ. જે ઉંચી જગાએથી જુદી જુદી દિશામાં પાણી વહે છે તે ઠેકાણાને (જળક્ષેપક) પ્રદેશ કહે છે. બ. સિંધુનો અને ગંગાનો.
- સ. ૪૬) હિંદના કિનારા લખો.
જ. ૪૬) ૧. અરબપ્રદેશનો કિનારો-૨. પૂર્વ કિનારો-એનો દક્ષિણ ભાગ કોરોમંડળ નામના જુના શહેર પરથી કોરોમંડળ કિનારાના નામથી ઓળખાય છે. ૩. પશ્ચિમ કિનારો-એનો દક્ષિણ ભાગ ગોવાની દક્ષિણેથી કન્યાકુમારી ભૂશિર સુધીનો મલબાર કિનારાના નામથી ઓળખાય છે. દક્ષિણ હિંદુસ્તાનના કિનારાની લંબાઈ ચાર હજાર માઈલ છે.
- સ. ૪૭) કોરોમંડળ કિનારે આવેલાં બંદરો ગણાવો.
જ. ૪૭) મહલીપટણ, મદ્રાસ, પોંડેચરી, કારીકલ, નેગાપટણ અને તુતિકોરીન.
- સ. ૪૮) મલબાર કાંઠે આવેલાં બંદરો ગણાવો.
જ. ૪૮) કારવાર, કુમટે, હોનાવર, મેંગલુર, કાનાનોર, માહી, કાલીકટ, કોચીન અને ત્રિવેંદ્ર.
- સ. ૪૯) હિંદુસ્તાનની ભૂશિરો લખો.
જ. ૪૯) કરાચી પાસે-માંઝ. દારકા પાસે-જગતપાઈટ. ગોવા

ચોથી ચોપડીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ચાર આના. [૨૧

- પાસે-કેમારામાસ. હિંદુસ્તાનની છેક દક્ષિણે-કન્યાકુમારી.
 ઓરિસા કિનારે-પાલમાચરા. અલ્લદેશની પશ્ચિમે-નિઝેસ.
- સ. ૫૦) હિંદમાં આવેલા સમુદ્ર, અખાત તથા ઉપસાગર ગણાવો.
- જ. ૫૦) સમુદ્ર-અરબી એ હિંદુસ્તાનની પશ્ચિમમાં; અખાત-કચ્છનો ને અખાતનો મુંબઈ ઇલાકામાં; મનારનો હિંદુસ્તાનની દક્ષિણમાં; માર્તામાનનો-અલ્લદેશની દક્ષિણે. ઉપસાગર-અંગાળી પૂર્વમાં મદ્રાસ ઇલાકો ને અલ્લદેશની વચ્ચે.
- સ. ૫૧) અ. સામુદ્રધુનીની વ્યાખ્યા આપો. જ. હિંદમાં કયો સામુદ્રધુની છે ને તે ક્યાં આવી.
- જ.-૫૧) અ. પાણીના બે મોટા ભાગને સાંધનારો પાણીનો નાનો ભાગ. જ. પાક (પાલક) એ હિંદુસ્તાન અને લંકાની વચ્ચે મનારના અખાત ને અંગાળી ઉપસાગરને જોડે છે.
- સ. ૫૨) હિંદના બેટા લખો.
- જ. ૫૨) લક્ષદ્વીપ અને માલદ્વીપ-હિંદી મહાસાગરમાં પશ્ચિમ કિનારા પર; સિલોન (લંકા)-હિંદુસ્તાનની દક્ષિણમાં; રામેશ્વર-હિંદુસ્તાન અને સિલોનની વચ્ચે. અંદામાન ને નિકોબાર-પૂર્વ તરફ અંગાળી ઉપસાગરમાં; મેગુઈલોપો-અંદામાન ને ટિનાસરીમની વચ્ચે.
- સ. ૫૩) હિંદમાં દ્વીપકલ્પ કયા કયા છે ?
- જ. ૫૩) કાઠિઆવાડ ને દક્ષિણ હિંદુસ્તાન. હિંદુસ્તાન એ પણ દ્વીપકલ્પ છે.
- સ. ૫૪) હિંદનાં સરોવર ગણાવો, અને તે ક્યાં આવ્યાં તે લખો.
- જ. ૫૪) પાટલી, માન, રાવણહુલ-હિમાલય પર્વતમાં મીઠા પાણીનાં. ગુલર-કાશ્મીરમાં. સાંખર-રજપુતસ્તાનમાં ખારા

૨૨] પાંચમી ચોપડીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ચાર આના.

પાણીનું. મંચર-સિંધમાં. હુનાર-વરાડ પ્રાંતમાં ખારા
પાણીનું. ચીલકા ને પુલીકટ-મદ્રાસ ઈલાકામાં ખારા
પાણીનાં. કોલર-ગોદાવરી ને કૃષ્ણાના મુખની વચ્ચે હિંદુ-
સ્તાનમાં મોટામાં મોટું મીઠા પાણીનું સરોવર છે.

સ. ૫૫) હિંદના કયા કયા ભાગમાં કયાં કયાં પવિત્ર સ્થળો (જાત્રાનાં
ઠેકાણાં) આવ્યાં છે તે લખો.

જ. ૫૫) મુંબઈ ઈલાકામાં-દારકા, પ્રભાસપાટણ, અંબાજી, સિદ્ધપુર,
ગીરનાર, શેત્રુંજી, ડાકોર, ચાંદોદ, બહુધાન, નાશક, પંઢરપુર,
ગોકર્ણી. મદ્રાસ ઈલાકામાં-શ્રીરંગમ, છેક દક્ષિણમાં રામેશ્વર.
બહારમાં-ગયા. ઓરિસામાં-જગન્નાથપુરી. છોટાનાગે-
પુરમાં-પારસનાથ (જૈન લોકનું) સંયુક્તપ્રાંતોમાં-હરદ્વાર,
બદ્રીનાથ, અલાહાબાદ (પ્રયાગ), કાશી (બનારસ),
મથુરા, વૃંદાવન. પંજાબમાં-અમૃતસર શીખ લોકનું.
અજમેરમાં-અજમેર મુસલમાનનું. રજપુતાના એજ-
ન્સિમાં-આયુ, શ્રીનાથજી, પુષ્કરજી, એકલિંગજી.

સ. ૫૬) જૈનનાં, પારસીનાં, મુસલમાનનાં ને શીખ લોકોનાં જાત્રાનાં
સ્થળ લખો.

જ. ૫૬) જૈનનાં-આયુ, ગીરનાર, પાલિતાણા ને પારસનાથ,
પારસીનું-ઉદવાડા. મુસલમાનનાં-પેટલાદ, વીરપુર, ને
અજમેર. શીખનું-અમૃતસર.

સ. ૫૭) ચારે દિશામાં આવેલાં જાત્રાનાં સ્થળ લખો.

જ. ૫૭) ઉત્તરમાં-હરદ્વાર. પૂર્વમાં-જગન્નાથપુરી (પુરી).
દક્ષિણમાં-રામેશ્વર. પશ્ચિમમાં-દારકા.

ાળવર્ગનેા “મુખગણિત શિક્ષક” દોઢ આના. [૨૩

હિંદમાંનાં રણક્ષેત્રો (સડાઇનાં સ્થળો) લખો.

મુખ્ય ઇલાકામાં—સોમનાથ પાટણ, અમદાવાદ, વડોદરા, અહમદનગર, ખર્ડા, ખડકી, તાલીકોટ. મદ્રાસ ઇલાકામાં—અંબુર, આર્ણી, વાંદીવાશ, આર્કોટ, પોલિસોર, પોર્તોનોવો. બંગાળમાં—બરાકપોર, પ્લાસી. બહારમાં—મકસર. પંજાબમાં—પાણીપત, સ્થાનેશ્વર, કુરક્ષેત્ર, અલિવાલ, સોબ્રાકિન, ફિરાજશહેર, મુડકી, ગુજરાત, ચિલીઅનવાળા. નિજમના રાજ્યમાં—આસાઇ. મૈસુરમાં—શ્રીરંગપટ્ટણ.

હિંદમાં આવેલી લશ્કરની છાવણીઓ લખો.

મુખ્ય ઇલાકામાં—જેકોઆબાદ, કરાંચી, ભૂબ, રાજકોટ, વઢવાણ, અમદાવાદ, ડીસા, વડોદરા, નસીરાબાદ, ખડકી, અહમદનગર, સતારા, બેલગામ, મુખ્ય. મદ્રાસ ઇલાકામાં—મદ્રાસ, બહારી, ત્રિચિનાપલી. બંગાળમાં—કલકત્તા, બરાકપોર. અયોધ્યામાં—ફૈઝાબાદ. આંધ્ર પ્રાંતમાં—કાનપુર, અલાહાબાદ, મીરત. પંજાબમાં—મિયાનમીર, અંબાલા, દિલ્હી, મુલતાન, રાવળપીંડી ને સિયાળકોટ. વાયવ્ય સરહદનો પ્રાંત—પેશાવર. બલુચિસ્તાનમાં—કવેટા. મૈસુરમાં—બાંગલોર. મધ્યપ્રાંત ને વરાડમાં—કામટી, સાગર. મધ્ય હિંદ એજન્સીમાં—મહુ, નીમચ. નિજમના રાજ્યમાં—સીકંદરાબાદ ને બોલારામ.

હિંદની આબોહવા લખો.

ત્રાવણકોર, મલબાર અને બ્રહ્મદેશના કિનારાપર—બેજવાળી અને શિઆળા તથા ઉનાળાની ગરમીમાં બહુ

૨૪] પહેલા ધોરણનો “મુખ્યગણિત શિક્ષક” ૧૧૧૧ આના.

ફેર નહિ એવી. પંજાબ અને સિંધમાં-સુકી અને શિયાળામાં ઘણી ઠંડી તથા ઉનાળામાં ઘણી ગરમી એવી. આસામના ઉંચા ડુંગરો તથા કારવારના કિનારા પાસેના ડુંગરો પર-વધારે વરસાદવાળી હવા.

- સ. ૬૧) હિંદની હવા અને તેની લોકપર શું અસર થએલી છે ?
- જ. ૬૧) (૧) ઉત્તર ગુજરાત, સિંધ અને રમ્પુતસ્તાનમાં ટાઢ ને તાપ વધારે પડે છે તથા હવા સુકી છે, તેથી ત્યાંના લોકો કદાવર ને મજબુત છે. (૨) દક્ષિણ ગુજરાતમાં ટાઢ ને તાપ મધ્યમસર પડે છે, તથા જમીન ફળદ્રુપ છે, તેથી ત્યાંના લોકો પાતળા, મધ્યમ કદના, ચાલાક ને મોજાલા છે. (૩) પશ્ચિમ ઘાટમાં વરસાદ વધારે પડે છે તથા જમીન ભેજવાળી ને કાંકરીવાળી છે, તેથી ત્યાંના લોક ઠીંગણા, ઉઘોગી ને કરકસરીઆ છે. (૪) મદ્રાસ ઇલાકામાં ટાઢ ઓછી ને તાપ વધારે પડે છે, અને જમીનમાં કસ ઠીક છે, તેથી ત્યાંના લોકોનો રંગ કાળો, શરીરે ઉંચા તથા જોરાવર નથી અને ઓછા ઉઘોગી છે. (૫) અંગાળ ઇલાકો બહુ રસાળ, ગરમ ને ભેજવાળો છે, અને ડુંગરો નથી તેથી ત્યાંના લોકો કમજોર પણ બુદ્ધિ-શાળી છે. (૬) મધ્ય હિન્દ એજન્સિ ને પંજાબ-અંગાળા જેટલા રસાળ નથી તેમજ અહીં મોટા ડુંગરો છે, અને તાપ તથા ટાઢ વધારે પડે છે, તેથી અહીંના લોકો ઉંચા, જબરા, શૂરા ને ઉઘોગી છે. (૭) કાંઠા પરના લોકો સાહસિક ને મહેનતુ છે.

બીજા ધોરણના “મુખ્યગણિત શિક્ષક” એ આના. [૨૫]

સ. ૬૨) કોઈપણ પ્રદેશની હવા કેવી છે તે જાણવા માટે ક્યાં ચાર કારણો ધ્યાનમાં રાખવાં ?

જ. ૬૨) (૧) વિષુવવૃત્તથી જેમ જેમ ઉતરે અથવા દક્ષિણે જઈએ તેમ તેમ ગરમી ઓછી. (૨) સમુદ્રની સપાટીથી જેમ ઉંચે જઈએ તેમ તેમ ગરમી ઓછી. (૩) દેશના માંહેલા ભાગ કરતાં સમુદ્ર કિનારાના પ્રદેશમાં ગરમી ઓછી. (૪) વરસાદને લીધે તાપ અને ટાઢના પ્રમાણમાં પણ ફેર પડે છે.

સ. ૬૩) હિંદમાં ક્યાં ક્યાં વરસાદ વધારે પડે છે ?

જ. ૬૩) રત્નાગિરિ, કારવાર, પીંપળનેર, મહાબલેશ્વર ને મુંબઈમાં વરસાદ વધારે પડે છે. મહાબલેશ્વરમાં સરાસરી ૨૫૦ ઇંચ વરસાદ પડે છે. સૌથી વધુ વરસાદ આસામમાં આવેલા ચેરાપુંજીમાં સરાસરી ૫૨૫ ઇંચ પડે છે. એટલો વરસાદ દુનિયાના કોઈપણ ભાગમાં પડતો નથી. મદ્રાસના કિનારા પર, મધ્ય હિંદુસ્તાન, પંજાબ અને સંયુક્ત પ્રાંતોમાં શિયાળામાં થોડો વરસાદ પડે છે.

સ. ૬૪) હિંદમાં વરસાદ ક્યાં બહુ જ ઓછો પડે છે ?

જ. ૬૪) ૧. થરનું રણ ને તેની આજુબાજુના પંજાબ ને સિંધમાં;
૨. રજપુતાનાના મુલકમાં.

સ. ૬૫) હિંદમાં સૌથી ઓછો અને વધારેમાં વધારે વરસાદ ક્યાં પડે છે ?

જ. ૬૫) સૌથી ઓછો વરસાદ હિંદના પશ્ચિમ ભાગમાં એટલે સિંધમાં અને સૌથી વધુ વરસાદ પૂર્વ ભાગમાં એટલે આસામમાં.

સ. ૬૬) હિંદની મુખ્ય પેદાશ ગણાવો.

જ. ૬૬) અનાજ, તેલીબીયાં, રેસા, રંગ ને ઔષધી.

૨૬] ત્રીજા ધોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” અઢી આના.

સ. ૬૭) હિંદના જુદા જુદા ભાગમાં ખેતીની કઈ કઈ પેદાશ થાય છે ?

જ. ૬૭) ચોખા-નદીના મુખ આગળના ત્રિકોણાકાર પ્રદેશ (ડેલ્ટા)માં, બંગાળામાં અને અલ્લદેશમાં દરીઆ કિનારે. ઘઉં-પંજાબ, મધ્ય પ્રાંત, ખાનદેશ ને ગુજરાતમાં. અળસી-મધ્ય પ્રાંતો, મુંબઈ ઇલાકો ને સંયુક્ત પ્રાંતોમાં. તલ-ગુજરાત, મદ્રાસ ઇલાકો, બંગાળા ને અલ્લદેશમાં. રૂ-ગુજરાત, દક્ષિણ મહારાષ્ટ્ર, વરાડ, સિંધ ને નિઝામના રાજ્યમાં. ચા-આસામ, ઉત્તર બંગાળા, પંજાબ ને નીલગીરીમાં. ખુદ-દક્ષિણ હિંદુસ્તાનમાં નીલગિરિ પર. અફીણ-બહાર ને માળવામાં.

સ. ૬૮) હિંદમાં સાગ, નાળિયેરી, તાડ, સાલ, દેવદાર, સુખડ અને ઈંડિઆ રબર કયાં થાય છે ?

જ. ૬૮) સાગ-કોંકણ, અંદામાન તથા અલ્લદેશમાં. નાળિયેરી ને તાડ-કોંકણ, લક્ષદ્વીપ તથા નિકોબારમાં. સાલ-હિમાલયની તળેટીમાં, છોટાનાગપુર અને મધ્યપ્રાંતોના જંગલમાં. દેવદાર-હિમાલયના વાયવ્ય ભાગમાં. સુખડ-મૈસુરમાં. ઈંડિઆ રબર-અલ્લદેશ તથા આસામમાં.

સ. ૬૯) હિંદમાં કઈ કઈ ખનીજ પેદાશ થાય છે અને તે કયાં થાય છે તે લખો.

જ. ૬૯) કોયલા-બંગાળા, આસામ, મધ્યપ્રાંત ને મદ્રાસમાં સૌથી વધારે બંગાળામાંથી નીકળે છે. લોખંડ-આખા હિંદુસ્તાનમાં. કેરોસીન-અલ્લદેશની ધરાવદી નદીની ખીણમાં. મીઠું-પંજાબમાં (સોલ્ટ રેંજ) મીઠા ડુંગર, ઝોરીસા ને સાંખર સરોવરમાં. કલાર્થ-અલ્લદેશના ટિનાસરીમ પ્રાંતમાં.

૨૭] ચોથા ઘોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” ચાર આના.

સોનું-મ્હૈસુરમાં કોલારની ખાણમાં. તાંબું અને સીસું-
બંગાળમાં. હીરા-ગોવળકોંડા ને મધ્યહિંદ એજન્સિમાં અર્ચ,
તહેરી ને પન્નામાં. માણેક-ઉપલા પ્રલદેશમાં. અખરખ-
છોટાનાગપુર ને બહારમાં. પ્લમ્બેગો-મદ્રાસ ઇલાકાના
ત્રાવણકોરમાં. મેંગેનીઝ-મદ્રાસ ઇલાકામાં ને પંચમહાલમાં.

સ. ૭૦) બિન ક્યાં ક્યાં થાય છે ?

જ. ૭૦) કાશ્મીર, પંજાબ અને રજપુતસ્તાનમાં.

સ. ૭૧) સિંહ, જંગલી ગધેડાં, ગેંડા, ઘેટાં, કસ્તુરી મૃગ, હાથી,
સાપ, રેશમનાં કીડા ક્યાં થાય છે ?

જ. ૭૧) સિંહ-કાઠિઆવાડના ગીરના જંગલમાં. જંગલી ગધેડા-
સિંધમાં. ગેંડા-બંગાળા, આસામ અને પ્રલદેશમાં. ઘેટાં-
કાશ્મીર, પંજાબ ને રજપુતસ્તાનમાં. કસ્તુરી મૃગ-હિમાલયમાં.
સાપ-દક્ષિણ હિંદના જંગલમાં. રેશમના કીડા-બંગાળા,
પંજાબમાં. હાથી-પ્રલદેશ, આસામ અને મ્હૈસુરમાં.

સ. ૭૨) હિંદના મુખ્ય ધંધાઓ ગણાવો.

જ. ૭૨) મુખ્ય ધંધો (૧) ખેતીનો (૨) રેશમી તથા સુતરાઉ કાપડ
વણવાનો. (૩) કારીગરીનો. (૪) નોકરી. (૫) મજૂરી.

સ. ૭૩) હિંદમાં શેની શેની મીલો છે અને તે ક્યાં છે ?

જ. ૭૩) શણની-બંગાળમાં. રેશમની-બંગાળા ને પંજાબમાં.
સુતરાઉ કાપડની-ગુજરાત, દક્ષિણ મહારાષ્ટ્ર, વરાડ,
સિંધ ને પંજાબમાં. ચોખાની-બંગાળા, પ્રલદેશ ને કોંકણમાં.

સ. ૭૪) હિંદનો વેપાર ક્યા ક્યા દેશો જોડે ચાલે છે ?

૨૮] પાંચમા ધોરણનો “ મુખ્યગણિત શક્ષક ” ૪ આના.

જ. ૭૪) દરીઆ માર્ગે-ઇંગ્લાંડ, જર્મની, ચીન, અમેરિકા, ફ્રાન્સ, જાપાન, ને મોરીસ. જમીન માર્ગે-હિંદુસ્તાનની સરહદ પરના પ્રાંતો જોડે (અફઘાનિસ્તાન, બલુચિસ્તાન, નેપાળ-વગેરે)

સ. ૭૫) હિંદુસ્તાનની મુખ્ય નિકાસ લખો.

જ. ૭૫) રૂ, ચોખા, શણ, તેલીબીયાં, ઘઉં, ધી, લાખ, ભિન, ખુંદ ગળી ને અરીણ.

સ. ૭૬) હિંદમાં પરદેશથી કયો કયો માલ આવે છે ?

જ. ૭૬) સુતરાઉ કાપડ ને સુતર, ખાંડ, સાંચાકામ, ગરમ કાપડ, ધાતુ ને લોખંડનો સામાન, દારૂ, રેશમી કાપડ, રેલવેનો સામાન, કાચ, રંગ, રેશમ ને કાગળ.

સ. ૭૭) હિંદના મુખ્ય છ બંદરો અનુક્રમે ગણાવો.

જ. ૭૭) કલકત્તા, મુંબઈ, રંગુન, મદ્રાસ, કરાંચી, ચિંતેગાંવ.

સ. ૭૮) હિંદમાંની મુખ્ય રેલવે અને તે કયાંથી કયાં સુધી જાય છે તે લખો.

જ. ૭૮) (૧) બી. બી. એન્ડ સી. આઈ રેલવે-મુંબઈથી દિલ્હી સુધી જાય છે, એની બીજી શાખાઓ રજપુતાના તથા કાઠિયાવાડમાં જાય છે. (૨) જી. આઈ. પી. રેલવે-એની બે શાખા છે, એક મુંબઈથી ઉત્તર હિંદુસ્તાન તરફ પેશાવર અને કલકત્તા જાય છે. બીજી શાખા મુંબઈથી દક્ષિણ હિંદુસ્તાનમાં આફ્રીનમ સુધી જાય છે. (૩) નોર્થ વેસ્ટર્ન રેલવે-કરાંચીથી કવેટા અને કરાંચીથી લાહોર જાય છે. (૪) ઇસ્ટર્ન ઈન્ડિયા રેલવે-કલકત્તાથી દિલ્હી ને જબલપુર જાય છે. (૫) આસામ રેલવે-આસામ ને પૂર્વ બંગાળમાં. (૬) બંગાળ નોર્થ વેસ્ટર્ન રેલવે-બંગાળ ને મધ્ય પ્રાંતોમાં.

મુંબઈ ઇલાકાની ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ઠા. આના. ૨૯

(૭) આઉથ રેલ્વીલ ખંડ રેલવે-આગ્રા ને અયોધ્યાના સંયુક્ત પ્રાંતોમાં. (૮) બંગાળ નાગપુર રેલવે-એની બે શાખા છે, એક નાગપુર ને બીજી વિજગાપટ્ટણ જાય છે. (૯) મદ્રાસ રેલવે-મદ્રાસથી કલકત્તા અને મદ્રાસથી કાલીકટ. (૧૦) સધર્ન મરાઠા રેલવે-પુનાથી બાંગલોર ને બેજવાડા સુધી. (૧૧) સાઉથ ઇન્ડિયા રેલવે-છેક દક્ષિણમાં તુતી-કેરીન સુધી જાય છે. (૧૨) બર્મા રેલવે-રંગુનથી નીકળી બ્રહ્મદેશમાં જાય છે.

સ. ૭૯) મુંબઈથી પેશાવર જતાં કયાં કયાં મોટાં સ્ટેશનો આવે ?

જ. ૭૯) કલ્યાણ, ધંગતપુરી, મનમાડ, ભુસાવળ, ભોપાળ, ઝાંસી, આગ્રા, દિલ્હી, અંબાલા, અમૃતસર, લાહોર, પેશાવર.

સ. ૮૦) મુંબઈથી નાગપુરને રસ્તે કલકત્તા જતાં કયાં કયાં મોટાં સ્ટેશનો આવે ?

જ. ૮૦) કલ્યાણ, ધંગતપુરી, મનમાડ, ભુસાવળ, નાગપુર, રાયપુર, વિલાસપુર, કલકત્તા.

સ. ૮૧) મુંબઈથી મદ્રાસ જતાં કયાં કયાં મોટાં સ્ટેશનો આવે ?

જ. ૮૧) કલ્યાણ, પુના, ઘોંડ, હોતગી, રાયચુર, ગુત્તી, આર્કોનમ, મદ્રાસ.

સ. ૮૨) મુંબઈથી સુરત થઈ દિલ્હી જતાં જે મોટાં સ્ટેશનો આવે તે ગણાવો.

જ. ૮૨) સુરત, વડોદરા, ગોધરા, રતલામ, નાગદા, કોટા, ભરતપુર, મથુરા, ને દિલ્હી.

સ. ૮૩) મુંબઈથી કરાંચી જતાં કયાં કયાં ગાડી બદલવી પડે ?

જ. ૮૩) અમદાવાદ, મારવાડ, હૈદરાબાદ.

૩૦] હિંદુસ્તાનની સાત ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ૪ આના.

સ. ૮૪) હિંદમાં મોટામાં મોટી રેલવે ક્ષેત્ર છે ને ક્યા ક્યા મોટા શહેરો આગળ થયેને જાય છે ?

જ. ૮૪) નોર્થ વેસ્ટર્ન રેલવે. કરાચી, પેશાવર, લાહોર.

સ. ૮૫) કઈ કઈ નદીઓમાં વહાણ ચાલે છે ?

જ. ૮૫) સિંધુ, ગંગા, બ્રહ્મપુત્રા ને ધરાવદી.

સ. ૮૬) હિંદમાં વસ્તી કેટલા માણસની છે ?

જ. ૮૬) સાડીએકત્રીસ કરોડ માણસની એટલે આખા અિટિશ સામ્રાજ્યની વસ્તીનો પોણો ભાગ, પૃથ્વીની આખી વસ્તીનો છઠ્ઠો ભાગ અને મુંબઈ ઇલાકાથી આઠ ગણી છે.

સ. ૮૭) હિંદમાં ઘાટી વાસ્તી ક્યાં ક્યાં છે ?

જ. ૮૭) (૧) ગંગા ને બ્રહ્મપુત્રાના પ્રદેશમાં. (૨) દક્ષિણ હિંદુસ્તાનમાં. (૩) કિનારાપરના પ્રદેશમાં.

સ. ૮૮) હિંદમાં થોડી વસ્તી ક્યાં ક્યાં છે ?

જ. ૮૮) (૧) મધ્ય હિંદુસ્તાનના ડુંગરોમાં. (૨) રજપુતસ્તાનના પશ્ચિમ ભાગમાં.

સ. ૮૯) હિંદમાં કઈ કઈ મુખ્ય જાતો વસે છે અને તે ક્યાં વસે છે તે, તથા તેમની વસ્તીલખો.

જ. ૮૯) ૧. કોલોરીઅનો-છોટાનાગપુર અને મધ્ય પ્રાંતમાં. ૨. દ્રાવિડો-(૬૪૦ લાખ) દક્ષિણ હિંદુસ્તાનમાં. ૩. આર્ય-ઉત્તર હિંદુસ્તાનમાં. ૪. મોંગોલ-(૯૫ લાખ) બ્રહ્મદેશ ને હિમાલયના ટિબિટ તરફના ભાગમાં. ૫. મુસલમાન-(૬૩૦ લાખ) આખા હિંદમાં. ૬. પારસી-(એક લાખ) મુંબઈ ઇલાકાના પશ્ચિમ ભાગમાં. ૭. ચાહુદી-કોકણમાં. ૮. ખ્રિસ્તી-(ત્રીસ લાખ) મદ્રાસ ઇલાકામાં.

ગુજરાતની સાઠ બૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ત્રણ આના. [૩૧

સ. ૯૦) હિંદુસ્તાનમાં પચાસ હજાર કરતાં વધારે વસ્તીવાળાં શહેરો કેટલાં છે? અને તે ઉપરથી શું અનુમાન થાય છે?

જ. ૯૦) ૭૫ શહેરો છે તે ઉપરથી જણાય છે કે વસ્તીનો ધણો ભાગ ખેતી પર ગુજરાન ચલાવે છે.

સ. ૯૧) હિંદમાં કઈ કઈ ભાષા બોલાય છે?

જ. ૯૧) અંગાળી, ઉર્દી, હિંદી, પંજાબી, મરાઠી, ગુજરાતી, સિંધી, હિંદુસ્તાની અથવા ઉર્દુ, દ્રાવિડી, (તામીલ, તેલુગુ, મલાયલમ, કાનડી) ગોંડ, બ્રહ્મી, અંગ્રેજી.

સ. ૯૨) હિંદુસ્તાનમાં ચાલતા ધર્મો ને તે માનનારની સંખ્યા લખો.

જ. ૯૨) હિંદુધર્મ-૨૨ કરોડ. મુસલમાની ધર્મ-૬ કરોડ ત્રીસ લાખ. બૌદ્ધધર્મ-૯૫ લાખ. જૈનધર્મ-૧૩ લાખ. શીખધર્મ-૨૨ લાખ. ખ્રીસ્તીધર્મ-૩૦ લાખ. જરથોસ્તીધર્મ-૧ લાખ.

સ. ૯૩) હિંદમાં ચાલતા હુન્નર ગણાવો.

જ. ૯૩) શેતરંજી; કીનખાખ; સોનેરી ને રૂપેરી કસબનું કામ; સોના, રૂપા, હાથીદાંત ને સુખડનું કોતરકામ; મલમલ; જવાહીરના દાગીના.

સ. ૯૪) હિંદમાં કોયલાની ખાણો કેટલી છે અને તે ક્યાં ક્યાં

જ. ૯૪) ૧૧૪ કોયલાની ખાણો છે. ને તે અંગાળા, આસામ, મધ્યપ્રાંતો, ને મદ્રાસ ઇલાકામાં છે, સૌથી વધુ ૧૦૫ ખાણો અંગાળામાં છે.

પાંચમી ચોપડીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ચાર આના.

પાંચમા ઘોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” ચાર આના.

૩૨]

સુવત જિજ્ઞાસો નકશો પાંચ આના.

સ. ૯૫) અ. શણુની મીલો કયા ઇલાકામાં છે અને કેટલી છે ? બ.

કાપડની મીલો કયાં છે અને કેટલી છે ?

જ. ૯૫) અ. અંગાળા ઇલાકામાં ૩૪. બ. મુંબઈમાં તથા ગુજરાતમાં ૨૦૦.

સ. ૯૬) હિંદુસ્તાનની રાજ્ય વ્યવસ્થા લખો.

જ. ૯૬) કમિશનરના ઉપરી ગવર્નર સાહેબ છે, બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં ૯ ગવર્નરો, અને ૬ ચીફ કમિશનરો છે, એ બધાના ઉપરી અધિકારી વાઇસરૉય એટલે શહેનશાહના પ્રતિનિધિ છે, એમની નીમણુક શહેનશાહ કરે છે, અને તે ઘણું કરી પાંચ વરસ સુધીની હોય છે, એમને રાજકાજમાં મદદ કરવા બે મંડળો છે. એક દેશનો કારભાર કરનાર એમાં ૧૪૩ સભાસદ હોય છે તેમાં ૧૦૪ ચુંટી કઢાયલા હોય છે. અને બીજું કાયદા બાંધનાર. એમાં ૬૦ સભાસદ હોય છે. કારભાર ચલાવનાર મંડળમાં વાઇસરૉય અને હિંદનો સેનાપતિ, તથા બીજા સભાસદો હોય છે. એ મંડળ હિંદી સરકારને નામે ઓળખાય છે, વાઇસરૉયને મદદ કરનારી સભામાંના દરેક સભાસદ જુદા જુદા ખાતા જેવા કે કાયદા બાંધનાર, ઉપજ ખરચનો હિસાબ રાખનાર, દેશનો બંદોબસ્ત રાખનાર, લશ્કરી ખાતું, વગેરે પર દેખરેખ રાખે છે, પરરાજ્યો અને હિંદુસ્તાનનાં મોટાં દેશી રાજ્યોને લગતાં કામો પર વાઇસરૉય પંડે દેખરેખ રાખે છે. દરેક ખાતાનું કામ ચલાવવાને એક સેક્રેટરી એટલે કારભારી નીમેલો હોય છે, તે તે ખાતાના ઉપરી સભાસદના હુકમમાં રહી કામ કરે છે.

સ. ૯૭) ગવર્નરોને મદદ કરનારી કઈ કઈ સભા હોય છે ?

જ. ૯૭) (૧) કારભાર ચલાવનારી. (૨) કાયદા બાંધનારી.

સ. ૯૮) ગવર્નરને મદદ કરવાને કોણ કોણ હોય છે ?

જ. ૯૮) એકિઝક્યુટીવ સભાસદો અને દેશી પ્રધાનો.

સ. ૯૯) ચીફ કમિશનરોને કંઈ સત્તા નથી ?

જ. ૯૯) પોતાના પ્રાંત માટે કાયદા બાંધવાની સત્તા નથી.

સ. ૧૦૦) હિંદી સરકાર કોની સત્તા નીચે છે ?

જ. ૧૦૦) હિંદી પ્રધાનની.

સ. ૧૦૧) શહેનશાહના પ્રધાનને હસ્તક ક્યાં ક્યાં કામો છે ?

જ. ૧૦૧) હિંદુસ્તાનની ઉપજનો ખરચ કરવો, લડાઈ કરવાનો હુકમ કરવો. વાઈસરોય, ગવર્નરો અને હાઈકોર્ટના જડજો વગેરે મોટા પગારના અમલદારોની નીમણૂક કરાવવી. અને હિંદુસ્તાનમાં કરેલા કાયદાને માટે શહેનશાહની મંજૂરી મેળવવી.

સ. ૧૦૨) શહેનશાહના પ્રધાનને શું કહે છે ? અને હાલના હિંદી પ્રધાનનું નામ શું ? જ. ૧૦૨) હિંદનો વજીર હોર્ડ બર્કનહેડ.

સ. ૧૦૩) હિંદના વજીરની કચેરી ક્યાં છે અને એ કચેરી શા નામથી ઓળખાય છે ?

જ. ૧૦૩) લંડન શહેરમાં છે. એ કચેરીને ઈંડિયા ઓફિસ કહે છે.

સ. ૧૦૪) હિંદના વજીરને સભા હોય છે કે નહિ ?

જ. ૧૦૪) હિંદના વજીરને મદદ કરનાર એક સભા હોય છે.

સ. ૧૦૫) મુંબઈ, મદ્રાસ અને બંગાળા ધલાકાના ગવર્નરની દેખરેખ નીચે ક્યાં ક્યાં દેશી રાજ્યો છે ?

જ. ૧૦૫) મુંબઈ ધલાકાના ગવર્નર-કચ્છ અને કોલ્હાપુર.

મદ્રાસ ધલાકાના ગવર્નર-ત્રાવણકોર, કોચીન અને પુદુકોટા.
બંગાળા ધલાકાના ગવર્નર-કુચબિહાર અને ટીપેરા.

૩૪] ત્રીજી ચોપડીના “ડિક્શન શિક્ષક” ત્રણ આન

- સ. ૧૦૬) કયા કયા ગવર્નરો નથા ચીફ કમિશનરની દેખરેખ
કયાં કયાં દેશીરાજ્યો છે ?
- જ. ૧૦૬) બહાર, ઓરિસાને છોટા નાગપુરના ગવર્નરની દે
નીચે-સિકીમ.
આગ્રા ને અધોધ્યાના સંયુક્ત પ્રાંતોના ગવર્નરની દે
નીચે-રામપુર ને ગઢવાલ.
પંજાબ પ્રાંતના ગવર્નરની દેખરેખ નીચે-ભાવલપુર, પતિ
ઝીંદ, નભા, કપુરથલા, ફરીદકોટ અને મુદી. આ
ગવર્નરની દેખરેખ નીચે-મણિપુર.
મધ્યપ્રાંત ને વરાડના ગવર્નરની દેખરેખ નીચે-અસ્ત
સ. ૧૦૭) હિંદમાં રજપુતોનું રાજ્ય કયાં કયાં છે ?
- જ. ૧૦૭) મેવાડ (કિલ્લેપુર), મારવાડ (જોધપુર), જયપુર, ભુંદી, વિ
કોટા, કિરોલી, કિશનગઢ, જેસલમેર, અલ્હવર, વિ
ડુંગરપુર, વાંસવાડા, પ્રતાપગઢ ને જાલાવાડ એ રજપુ
એબ્જન્ટિસમાં છે. કાશ્મીર, મહૈસુર, નેપાળ; ગઢવા
અધોધ્યામાં છે.
- સ. ૧૦૮) મરેઠી રાજ્ય કયાં કયાં છે ?
- જ. ૧૦૮) વડોદરા, ગ્વાલિયર, ઈંદોર, ત્રાવણકોર, કોલ્હાપુર, ન
વાડી, ને કોચીન.
- સ. ૧૦૯) મુસલમાન લોકોનું રાજ્ય કયાં કયાં છે ?
- જ. ૧૦૯) નિજમ, ભોપાળ, ટાંક, રામપુર, ભાવલપુર, ન
જુનાગઢ, પાલણપુર, રાધનપુર, વાડાશિનોર, ન
સચીન, સાવનુર.

મુંબઈ ઇલાકાની ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ૪૫ આના [૩૫]

સ. ૧૧૦) શીખ રાજ્યો ગણાવો. અને તે ક્યાં આવ્યાં તે લખો.

જ. ૧૧૦) પતિઆળા, ઝીંદ, નભા, કપુરથલા, ફરીદકોટ અને મુદી.

સ. ૧૧૧) જાટ લોકનાં ને હસખીનાં રાજ્ય લખો.

જ. ૧૧૧) જાટ લોકોનાં-ભરતપુર ને ઘોળપુર.

હબસીનાં-ખફરાખાદ ને જંજીરા.

સ. ૧૧૨) હિંદમાં પ્રખ્યાત કિલ્લા ગણાવો.

જ. ૧૧૨) ભરતપુર, ગ્વાલીઅર, અલાહાબાદ, ચિતોડ, મંદેસર, જંજી, ફાર્ટસેન્ટ જ્યોર્જ, (મુંબઈમાં) ફાર્ટસેન્ટ દેવીડ, (મદ્રાસમાં) ફાર્ટસેન્ટ વીલીઅમ (કલકત્તામાં)

સ. ૧૧૩) હિંદમાંની મોટામાં મોટી બે નદીઓ લખો.

જ. ૧૧૩) બ્રહ્મપુત્રા ને સિંધુ.

સ. ૧૧૪) બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની કુલ ઉપજ કેટલી છે ? અને તે ક્યા ક્યા ખાતાથી કેટકેટલી થાય છે તે લખો.

જ. ૧૧૪) કુલ ઉપજ ૧૨૭ કરોડ રૂપિયા છે. ઉપજનો ચોથો ભાગ જમીનની મહેસુલથી, ચોથા કરતાં વધારે ભાગ રેલવેથી, બાકીની ઉપજ મીઠું, અરીસુ, જકાત, આબકારી, પોષ્ટ તથા તાર ખાતાથી થાય છે.

સ. ૧૧૫) સરકારને હિંદમાં કેટલો ખર્ચ થાય છે અને તે ક્યા ક્યા ખાતામાં થાય છે ?

જ. ૧૧૫) ઉપજનો ચોથો ભાગ લશ્કરી ખાતામાં, ચોથો ભાગ રેલવે ખાતામાં, ચોથો સરકારી નોકરોના પગારમાં, અને ચોથો ભાગ ધરિગેશન પબ્લિક વર્ક્સ, ખાતું. વ્યાજ, અને પોસ્ટ ઓફિસમાં થાય છે ?

૩૬૧ પહેલા ધોરણના “મુખ્યગણિત શિક્ષક” પોણા બે આના.

સ. ૧૧૬) હિંદમાં કુલ લશ્કર કેટલા માણસનું છે ?

જ. ૧૧૬) યુરોપીઅન અને દેશી લશ્કર મળી કુલ સવા બે લાખ લાખ માણસનું છે.

સ. ૧૧૭) અ. હિંદમાં દેશી રાજાઓનું લશ્કર કેટલા માણસનું છે ?

બ. રાજા ખુશીથી સરકારને મદદ કરતાં [વોલન્ટીઅર] લશ્કર કેટલા માણસનું છે ?

જ. ૧૧૭) અ. સત્તર હજાર માણસનું. બ. તેર હજાર માણસનું.

સ. ૧૧૮) અ. મલબાર કાંઠો કોને કહે છે ? બ. મલબાર કાંઠો આવેલા બંદરો લખો.

જ. ૧૧૮) અ. ગોવાની દક્ષિણના પશ્ચિમ કિનારાને.

બ. મેંગલુર, કાનાનુર, તાલીચેરી, કાલીકટ, કોચીન.

સ. ૧૧૯) અ. કોરોમાંડલ કાંઠો કોને કહે છે ?

બ. કોરોમાંડલ કાંઠો આવેલાં બંદરો ગણાવો.

જ. ૧૧૯) અ. ગોદાવરીના દક્ષિણના પૂર્વ કિનારાને. બ. વિજાપુરપટ્ટણ,

કોઝણુદ, મછલીપટ્ટણ, મદ્રાસ, નેગાપટ્ટણ, તુતિકોરીન.

સ. ૧૨૦) હિંદમાં વિશ્વ વિદ્યાલયો (યુનિવર્સિટી) કયા કયા શહેરમાં છે ?

જ. ૧૨૦) મુંબઈ, મદ્રાસ, કલકત્તા, લાહોર, આલાહાબાદ અને કાશી.

સ. ૧૨૧) કઈ કઈ બાબતનું જ્ઞાન આપવા મહા વિદ્યાલયો છે ?

જ. ૧૨૧) હુન્નરકળાનું, વૈદ્યકનું, ખેતીવાડીનું અને કાયદાનું.

સ. ૧૨૨) વિષુવવૃત્તની વ્યાખ્યા લખો.

જ. ૧૨૨) પૃથ્વીના ગોળાના બરાબર બે સરખા ભાગ કરે એવી પૂર્વ પશ્ચિમ જે લીટી દોરેલી છે તે.

બીજા ધોરણના “મુખગણિત શિક્ષક” બે આના. [૩૭]

સ. ૧૨૩) ધ્રુવ એટલે શું તે સમજાવો. ધ્રુવ કેટલા છે તે તે કયા કયા ?

જ. ૧૨૩) ધ્રુવ-પૃથ્વી ને કલ્પેલી ધરીપર પશ્ચિમથી પૂર્વ તરફ ફરે છે તેનો ઉત્તર દક્ષિણ એકેક છેડો. ધ્રુવ બે છે, ઉત્તર ધ્રુવ અને દક્ષિણ ધ્રુવ.

સ. ૧૨૪) અક્ષાંશવૃત્ત, અક્ષાંશ, રેખાંશવૃત્ત, અને રેખાંશની વ્યાખ્યા લખો.

જ. ૧૨૪) અક્ષાંશવૃત્ત-વિષુવવૃત્તની ઉત્તર દક્ષિણમાં સરખે અંતરે ને લીટીઓ દોરેલી હોય છે તે. અક્ષાંશ વિષુવવૃત્તથી ઉત્તર કે દક્ષિણમાં કોઇ પણ ને જગાનું અંતર તે. રેખાંશવૃત્ત-પૃથ્વીના બંને ધ્રુવમાંથી વિષુવવૃત્તને છેદીને ને વર્તુળ જાય છે તે. રેખાંશ-મુકરર કરેલાં રેખાંશવૃત્તની પૂર્વ કે પશ્ચિમમાં કોઇપણ જગાનું ને અંતર તે.

સ. ૧૨૫) અક્ષાંશ અને રેખાંશ કેટલી જાતનાં છે તે તે કયાં કયાં ?

જ. ૧૨૫) અક્ષાંશ બે જાતના છે. વિષુવવૃત્તની ઉત્તરના તે ઉત્તર અક્ષાંશ, અને વિષુવવૃત્તની દક્ષિણના તે દક્ષિણ અક્ષાંશ. રેખાંશ બે જાતનાં છે. મુકરર કરેલાં રેખાંશવૃત્તથી પૂર્વના તે પૂર્વ રેખાંશ અને પશ્ચિમના તે પશ્ચિમ રેખાંશ.

સ. ૧૨૬) નકશામાં આડી ઉભી લીટીઓ શા માટે દોરેલી છે ?

જ. ૧૨૬) કોઇ પણ સ્થળની જગા નક્કી કરવા માટે.

સ. ૧૨૭) હિંદુઓ પહેલું રેખાંશવૃત્ત કયાંથી ગણે છે અને અંગ્રેજો કયાંથી ગણે છે.

જ. ૧૨૭) હિંદુઓ ઉજ્જનથી અને અંગ્રેજો ઇંગ્લાંડમાં આવેલા ગ્રીનિચથી.

સ. ૧૨૮) હિંદમાં મોટામાં મોટી લક્ષ્મીની છાવણી કયાં છે. જ. પેશાવર.

સ. ૧૨૯) હિંદમાં વહેવારના મુખ્ય રસ્તા કયા કયા છે ?

જ. ૧૨૯) ૧. મોટી સડકો એટલે બાંધેલા મોટા રસ્તા. ૨. રેલવે.
૩. વહાણ અને આગબોટનો રસ્તો એટલે દરિઆઈમાર્ગ,

સ. ૧૩૦) હિંદમાં કઈ કઈ મોટી સડકો કયાંથી નીકળી કયાં કયાં મોટા શહેરોમાં થઈને જાય છે ?

જ. ૧૩૦) ૧. મુંબઈથી નાશિક, ધુળીઆ, ઈંદોર અને ગ્વાલ્દીઅરમાં થઈ આગ્રા જવાની. ૨. કલકત્તાથી બનારસ (કાશી), લખનૌ, બરેલી, લાહોર થઈ પેશાવર જવાની. ૩. મદ્રાસથી મછલીપટ્ણ, ગંજમ અને કટક કઈ કલકત્તે જવાની. ૪. પુનાથી સતારા, બેલગામ, ધારવાડ, અને બાંગલોર થઈ મદ્રાસ જવાની.

સ. ૧૩૧) મુંબઈથી વઢવાણ સુધી કઈ રેલવે જાય છે.

જ. ૧૩૧) બી. બી. એન્ડ સી. આઈ રેલવે.

સ. ૧૩૨) મુંબઈથી ટુંકે રસ્તે પેશાવર, દિલ્હી, કલકત્તા અને મદ્રાસ કેટલી માઈલ દૂર છે, ને ત્યાં જતાં કેટલો વખત લાગે છે તે લખો.

જ. ૧૩૨) મુંબઈથી વડોદરા મથુરાને રસ્તે પેશાવર ૧૪૫૦ માઈલ, ૪૭૧ કલાક; દિલ્હી ૮૬૫ માઈલ, ૨૬૧ કલાક; કલકત્તા નાગપુરને રસ્તે ૧૨૨૧ માઈલ, ૪૨ કલાક; અને મદ્રાસ ૭૯૪ માઈલ, ૩૩ કલાક.

સ. ૧૩૩) હિંદુસ્તાનના પશ્ચિમ કિનારાપર આવેલાં મુખ્ય બંદરો લખો.

જ. ૧૩૩) કરાચી, માંડવી, પોરબંદર, મુંબઈ, રત્નાગીરી, ગોવા, કારવાર, માંગલોર અને કોચીન.

સ. ૧૩૪) હિંદુસ્તાનના પૂર્વ કિનારાપર આવેલાં મુખ્ય અંદરો લખો.

જ. ૧૩૪) નેગાપટ્ટણ, પૌંડીચરી, મદ્રાસ, મછલીપટ્ટણ, વિઝગાપટ્ટણ, ગોપાળપુર, ગંગમ, કલકત્તા, ચિતેગાંવ, આક્રિઆખ ને રંગુન.

સ. ૧૩૫) વાઘસરોયની સીધી દેખરેખ નીચેનાં દેશીરાજ્યો લખો.

જ. ૧૩૫) ૧. નિગમનું રાજ્ય, ૨. મહૈસુરનું રાજ્ય, ૩. ગાયકવાડનું રાજ્ય, ૪. કાશ્મીરનું રાજ્ય, ૫. રજપુતના એજન્સિ ૬. મધ્યહિંદ એજન્સિ, ૭. બલુચિસ્તાને એજન્સિ ૮. વાયવ્ય સરહદ પ્રાંતમાંની એજન્સિ. ૯. પશ્ચિમ હિંદુસ્તાનના રાજ્યોની એજન્સિ.

સ. ૧૩૬) હિંદના દરેક ભાગમાં આવેલાં મુખ્ય મુખ્ય શહેરો લખો.

જ. ૧૩૬) મુંબઈ ઇલાકામાં-મુંબઈ, અમદાવાદ, પુના કરાંચી, સુરત, વડોદરા, કારવાર. મદ્રાસ ઇલાકામાં-મદ્રાસ, કાંચ્છીવરમ, બલ્લારી, તાંજાવર, નેગાપટ્ટણ, મદુરા, ત્રિચિનોપલ્લી, શ્રીરંગમ, સાલેમ, ઉટાકામંડ, કાલીકટ, મેંગલુર, કાનાનુર, તેલેચેરી, મછલીપટ્ટણ, વિઝગાપટ્ટણ, ત્રિવેંદ્ર, આલેખ્પી, અર્નકોલમ. કુર્ગમાં-મર્કરા. બ્રહ્મદેશમાં-રંગુન, માંડલે, આક્રિઆખ, બાસીન, પ્રોમ, બામો. આસામમાં-સીલહટ્ટ, ગોહત્તી ને શિલોંગ. બંગાળમાં-કલકત્તા, ઢાકા, ચિતેગાંવ, સીરંજગંજ, મુશિદાબાદ. બહારમાં-પટણા, ગયા, ભાગલપુર, મોંગીર. ઓઢીઆમાં-કટક, જગન્નાથપુરી. આગ્રા પ્રાંતમાં-અલાહાબાદ, આગ્રા, કાશી, કાનપુર, ગાજપુર, ઝાંસી, મથુરા, મીરત, અલીગઢ, સહરાનપુર, દેહરાદુન, બરેલી. અયોધ્યા પ્રાંતમાં-લખનૌ, ફૈઝાબાદ,

૪૦] પહેલી ચોપડીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” જે આના.

અયોધ્યા, રામપુર. પંજાબમાં—લાહોર દિલ્હી, અમૃતસર, અંબાલા, પાણીપત, મુલતાન, રાવળપીંડી, સિયાળકોટ. વાયવ્ય સરહદ પ્રાંતમાં—પેશાવર, ડેરા ઇસ્માઇલખાન. બ્રિટિશ બલુચિસ્તાનમાં—કવેટા. અજમેરમાં—અજમેર. મધ્ય પ્રાંતમાં—નાગપુર, જબલપોર, સાગર, ખરહાનપુર, રાયપુર, ચંદા, વર્ધા. વરાડમાં—છલીયપુર, ઉમરાવતી, અકોલા. કાશ્મીરમાં—કાશ્મીર (શ્રીનગર) જમ્મુ. રજપુતાના એજન્સિમાં—જોધપુર, જયપુર, ઉદેપુર, વિકાનેર, જેસલમીર, ભરતપુર. મધ્યહિંદ એજન્સિમાં—ઇંદોર, મહુ, ભોપાળ, ગ્વાલીઅર, ઉજ્જન. નિજામના રાજ્યમાં—હૈદરાબાદ, ઔરંગાબાદ, સિકંદરાબાદ, ગોવળકોંડા, છલોરા, રાયપુર. મહેસુરમાં—બાંગલોર, મહેસુર, શ્રીરંગપટ્ટણ. ગાયકવાડી રાજ્યમાં—વડોદરા, નવસારી, પાટણ, ડભોઇ, સિદ્ધપુર, વડનગર, મહેસાણા, નેપાળમાં—ખટમહું. ભુતાનમાં—પુનાખા.

સ. ૧૩૭) હિંદુસ્તાનમાં એક લાખથી વધારે વસ્તીવાળાં શહેરો અનુક્રમે ગણાવેા.

જ. ૧૩૭) કલકત્તા (૧૨૨૨ હજાર+), મુંબઈ (૯૭૯), મદ્રાસ (૫૧૮), હૈદરાબાદ (૫૦૧), રંગુન (૨૯૨), લખનૌ (૨૬૦), દિલ્હી (૨૩૩), લાહોર (૨૨૯), અમદાવાદ (૨૧૭), કાશી (૨૦૪), બાંગલોર (૧૯૯), પૌંડેચેરી (૧૮૫), આગ્રા (૧૮૫), અલાહાબાદ (૧૭૨), કોલમ્બો (૧૫૮), અમૃતસર (૧૫૩),

+ આંકડાઓ હજારની સંખ્યા બતાવે છે.

બાળવર્ગનો “મુખ્યગણિત શિક્ષક” દાઢ અના. [૪૧

કરાંચી (૧૫૨), માંડલે (૧૩૮), જયપુર (૧૩૭), પટણા (૧૩૬), મદુરા (૧૩૪), બરેલી (૧૨૯), શ્રીનગર (૧૨૬), ત્રિચિનોપલ્લી (૧૨૨), મીરત (૧૧૬), સુરત (૧૧૪), ઢાકા (૧૦૯), નાગપુર (૧૦૧), જબલપોર (૧૦૧).

૧૩૮) હુતર માટે વખણાતાં સ્થળો ક્યાં અને ક્યાં છે અને શા માટે પ્રખ્યાત છે તે લખો.

૧૩૮) બધારી-મદ્રાસ ઇલાકામાં રૂના વેપારનું મથક.
ત્રિચિનોપલ્લી-મદ્રાસ ઇલાકામાં જવાહીરના દાગીના ને ચીરટ. સાલેમ-મદ્રાસ ઇલાકામાં પોલાદનો સામાન.
વિજ્ઞાપટ્ટણ-મદ્રાસ ઇલાકામાં શીંગડાની પેટીઓ.
સીલહટ્ટ-આસામ પ્રાંતનું મુખ્ય શહેર નારંગી. માટે કાચાર-આસામ પ્રાંતમાં ચાના બગીચા. ઢાકા-બંગાળા ઇલાકામાં મલમલ. મોંગીર-બહાર પ્રાંતમાં બંદુક ને પિસ્તોલ. સાકચી-છોટાનાગપુરમાં લોઢાનું કારખાનું. કાનપુર-આગ્રા પ્રાંતમાં સુતરાઉ ને ગરમ કાપડ તથા ચામડાનો સામાન ગાજપુર-આગ્રા પ્રાંતમાં ગુલાબજળ. રામપુર-અયોધ્યામાં ખેસ, દુપટ્ટા ને ચાદર. અમૃતસર-પંજાબમાં ગરમ શાલ રેશમી ને સુતરાઉ કાપડ. નાગપુર-મધ્યપ્રાંતમાં ઘોતી જોડા ને સંતરા. બુરહાનપુર-મધ્યપ્રાંતમાં રેશમી ને કસબી કાપડ. કાશ્મીર-શાલ. જયપુર-રજપુતાના એજન્સિમાં ચિત્રકામ તથા સંગ્રહસ્થાન. બાંગલોર-મહેસુરમાં સુતરાઉ ને ગરમ કાપડ. ચૌરંગાબાદ-નિઝામના રાજ્યમાં રેશમી કાપડ. બેકર-નિઝામના રાજ્યના રાજ્યમાં પાનદાની, હુકા, સોના રૂપાની કારીગરીવાળા પિત્તળનાં

૪૨] ત્રીજા ધોરણનો “મુખ્યગણિત શિક્ષક” અઢી આના.

વાસણ. જખલપુર-મધ્યપ્રાંતમાં તંબુ. ચિતેગાંવ-
અંગાળામાં વહાણ બાંધવાનું તથા સુતારકામ. શિરોહી-
રજપુતાના એજન્સિમાં તરવાર. કાશી-આગ્રા પ્રાંતમાં
લોટા ને પીતાંબર. લાહોર-પંજાબમાં શેતરંજી. મથુરા-
આગ્રા પ્રાંતમાં પેંડા. કુંગરપુર-રજપુતાના એજન્સિમાં
મૂર્તિઓ. ખંભાત-ગુજરાતમાં મહી નદીના મુખ આગળ
સુતરફેણીને અકીક કામ. અમદાવાદ-ગુજરાતમાં મરકી,
સુતરાક, રેશમી ને કશમી કાપડ. મુશીદાબાદ-અંગાળામાં
રેશમી કાપડ ને હાથીદાંતનો સામાન. સુરત-ગુજરાતમાં તાપી
નદીપર બરશી, હાથીદાંત ને સુખડનું કોતરકામ, જરીકામ ને
કસબ. કપડવંજ-ગુજરાતમાં ખેડા જિલ્લામાં કાચ ને
સાથુ. નાશિક-મધ્ય વિભાગમાં ગોદાવરી નદીપર તાંબા
પિત્તળનાં વાસણ. હૈદરાબાદ-સિંધ પ્રાંતમાં સિંધુ નદીપર
સોનેરી ભરત ને શેતરંજી. જામનગર-કાઠિયાવાડમાં કંકુ
સુડી ને બાંધણી. પાટણ-કડી પ્રાંતમાં સરસ્વતી નદીપર
પટોળાં, માટીનાં વાસણ ને સુડી. ભુજ-કચ્છ પ્રાંતમાં
કસબી અને રેશમનું ભરતકામ તથા સોના રૂપાના
નકસીનાં વાસણો.

સ. ૧૩૯) વેપારના મથક ગણાવો, તે ક્યાં છે અને ક્યા વેપારને માટે
પ્રખ્યાત છે તે લખો.

જ. ૧૩૯) મદ્રાસ-મદ્રાસ ઇલાકામાં કોરોમંડલ કાંઠાપર ચામડાં, ખુદ,
રૂ, ચોખ્ખા, ગળી, તેલીબીચાં, ગરમ મસાલો, ચા, ને તમાકુ
નેગાપટ્ટણ-મદ્રાસ ઇલાકામાં ચોખ્ખા. રંગુન-બ્રહ્મદેશમાં
રંગુન નદીપર ચોખ્ખા અને સાગ. મુલમૈન-બ્રહ્મદેશમાં

ગુજરાતની સાં ભૂગોળની પ્રતોત્તરમાળા ત્રણ આના. [૪૩]

સાગ. લામો—બ્રહ્મદેશમાં ચીન સાથેના વેપારનું મથક.
કલકત્તા—બંગાળમાં હુગલી નદીપર શણ, ચા, ચામડા,
અરીણ, ચોખા, તેલીબીયાં, ગળી અને લાખ.
ચિતેગાંવ—બંગાળમાં ચોખા અને સાગ. સીરંજગંજ—
બંગાળમાં શણ. મુર્શિદાબાદ—બંગાળમાં ગંગા નદીપર
રેશમી કાપડ ને ગળી. પટણા—મહારાષ્ટ્રમાં શોણ. ગોઆ
ને ગંડક નદીના કાંઠા પર અરીણના વેપારનું મથક. કાનપુર—
આગ્રા પ્રાંતમાં ગંગા નદીપર અનાજ, સુતરાઉ ને ગરમ કાપડ
તથા ચામડાનો સામાન. ગાજીપુર—આગ્રા પ્રાંતમાં ગુલાબજળ
ને અરીણ. અમૃતસર—પંજાબમાં શાલ, રેશમી અને સુતરાઉ
કાપડ. દિલ્હી—પંજાબમાં જમના નદીપર શેતરંજ ને માટીનાં
વાસણ. પેશાવર—વાયવ્ય સરહદ પ્રાંતમાં ચોખા. નાગપુર—
મધ્ય પ્રાંતમાં ઘોડીજોડા ને સંતરા. જબલપોર—મધ્ય પ્રાંતમાં
ધાતુ ને તંબુ. ખરહાનપુર—મધ્યપ્રાંતમાં તાપી નદી પર કસબી
કાપડ. ઉમરાવતી, આકોલા—વરાહ પ્રાંતમાં રૂના વેપારનાં
મથક. લેહ—કાશ્મીરમાં સિંધુ નદીપર : ચિનાઇ તુર્કસ્તાન
સાથેના વેપારનું મથક. બાંગલોર—મૈસૂરમાં સુતરાઉ ને
ગરમ કાપડ. કૈંચના સંસ્થાનો—(પોંડિચરી, યાનાન,
કારીકલ, માહી અને ચંદ્રનગર)—મગદ્દળી, સુતરાઉ કાપડ
ને ચોખા. ફીરંગીના સંસ્થાનો (દીવ, દમણ, ગોવા)
નાણિયેર. માછલાં, સોપારી. ભુતાનનું રાજ્ય—ઊન,
મીણ, કસ્તૂરી, ને ટંદુ. નેપાળનું રાજ્ય—ચોખા અનાજ,
તેલીબીયાં, દેર, શણ ને ચામડા.

—: અધ્યાપિ બહાર ન પડેલાં એવાં પુસ્તકો :—

બીજા ધોરણની પ્રશ્નોત્તરમાળા ત્રણ આના.
સૃષ્ટિજ્ઞાનની

બીજા ધોરણ અંકગણિતનાં મનોચત્ન પાંચ આના.
માટે

—: ૮ ના ગુણોત્તરની સંપૂર્ણ નોંધ સાથે :—

પાંચમા ધોરણનો 'મુખ્યગણિત શિક્ષક' ચાર આના

પાંચમી યોપડીનો 'ડિક્ટેશનશિક્ષક' ચાર આના

મુખ્ય ઇલાકાની ભૂગોળની ગુજરાતની સાં ભૂગોળની } સાડા ચાર આના.
પ્રશ્નોત્તરમાળા ત્રણ આના.

‘ડિક્ટેશન શિક્ષકમાં શું શું છે !!!

૧] પાઠવાર અથવા શબ્દો.

૨] જોડણીના એકજ સરખા નિયમવાળા શબ્દો.

૩ કઠિન મળતા શબ્દોનો તારવણી.

૪] જોડાક્ષર, ૫] મળતા જોડાક્ષર.

૬] પરીક્ષાના ડિક્ટેશનમાં આવનાર શબ્દો

આળખોથીયા પાંચમી યોપડી સુધીનો ‘ડિક્ટેશન શિક્ષક’ તૈયાર છે.

છગનલાલ મોતીરામ શાહ, શાદપોર—મુરત.

વિવિધ રસિક પ્રશ્નોત્તર.

- સ. ૧) અંગ્રેજ સરકારના તાબાનો જુનામાં જુનો પ્રાંત કયો ?
જ. ૧) મદ્રાસ ઇલાકો.
- સ. ૨) ત્રણ બાબુએ દરીઓ હોય એવો અંગ્રેજ સરકારના તાબાનો કયો પ્રાંત છે ? જ. ૨) મદ્રાસ ઇલાકો.
- સ. ૩) હિંદમાં મોટામાં મોટો ઇલાકો, પ્રાંત, પર્વત, મોટામાં મોટી નદી, મોટામાં મોટું મીઠા પાણીનું સરોવર, મોટામાં મોટું બંદર, શહેર, દેશીરાજ્ય, અને હિંદુઓનું જનતાનું ઠેકાણું કયું છે ?
જ. ૩) ઇલાકો—મુંબઈ. પ્રાંત—બ્રહ્મદેશ. પર્વત—હિમાલય. નદી—સિંધુ. સરોવર—ચીલ્કા. બંદર—મુંબઈ. શહેર—કલકત્તા. દેશીરાજ્ય—નિઝામનું. હિંદુનું જનતાનું ઠેકાણું—કાશી.
- સ. ૪) હિંદુસ્તાનમાં વધારેમાં વધારે તાપ અને વરસાદ ક્યાં પડે છે ?
જ. ૪) તાપ—સિંધમાં જેકોબાબાદમાં. વરસાદ—આસામમાં ચેરાપુંજમાં.
- સ. ૫) ઘાડામાં ઘાડી વસ્તીવાળા કયા કયા પ્રાંત છે ?
જ. ૫) આગ્રા, બંગાળા ઇલાકા, અને અયોધ્યાના સંયુક્ત પ્રાંતો.
- સ. ૬) કયા પ્રાંતમાં ફક્ત બેજ ઋતુઓ (શિયાળો ને ચોમાસું) છે ?
જ. ૬. આસામ પ્રાંત.
- સ. ૭) કયા દેશીરાજ્યમાં સોનાની ખાણો છે ને તે ક્યાં છે ?
જ. ૭) મહેસુરના રાજ્યમાં કોલાર પાસે.
- સ. ૮) ટાટાએ વિદ્યાની શોધખોળ માટેની મોટી સંસ્થા ક્યાં સ્થાપી છે ? જ. ૮) બાંગલોરમાં.

૪૬] પાંચમા ધોરણનો “ મુખ્યગણિત શિક્ષક ” ૪ આના.

સ. ૯) ટાટાનું મોટું લોહનું કારખાનું ક્યાં આવેલું છે ?

જ. ૯) છોટાનાગપુરમાં સાયકી ગામ આગળ.

સ. ૧૦) અ. હિંદમાં પહેલ વહેલો યુરોપીઅન કયો આવ્યો હતો ?

બ. તે પ્રથમ ઉતર્યો હતો.

જ. ૧૦) અ. વારકોડાગામ. બ. મદ્રાસ ઇલાકાના મેલબાર કાંઠા પરના કાલિકટમાં

સ. ૧૧) હિંદુસ્તાનનું કયું શહેર પારીસ સાથે સરખામણી કરાય તેવું છે ? જ. ૧૧) જયપુર.

સ. ૧૨) આખી દુનિયામાં વખણાયેલો તાજમહાલ ક્યાં છે ને તે કોણે બંધાવ્યો હતો ?

જ. ૧૨) આગ્રામાં. શાહજહાંએ બંધાવ્યો હતો.

જ. ૧૩) તાજમહાલના જેવો રોજો ક્યાં છે ને તે કોનો છે ?

સ. ૧૩) ઐરંગઝેબમાં—ઐરંગઝેબની છોકરી મકરબાનો.

જ. ૧૪) હિંદુસ્તાનનું સ્વર્ગ કયું ? જ. ૧૪) કાશ્મીર.

સ. ૧૫) કયા જાતના સ્થળમાં હિંદુઓની બધી વસ્તુ સાથે એકજ બાણમાં ખાધ શકે છે ? જ. ૧૫) જ. ગત્તાયપુરી.

સ. ૧૬) હિંદુસ્તાનના કયા શહેરમાં એક ભાગમાંથી બીજા ભાગમાં હોડીમાં બેસી ફરી શકાય છે ? જ. ૧૬) શ્રીનગર (કાશ્મીર)

સ. ૧૭) અ. સુંદરવન ક્યાં આવ્યું ? એવું નામ પાડવાનું કારણ શું ?

જ. ૧૭) અ. બંગાળની દક્ષિણમાં બ્યાંથી ગંગાના બુદ્ધ બુદ્ધ કાંટા નીકળે છે ત્યાં આગળ (ગંગાનો ડેલ્ટા) બ. સુંદરી નામના ઝાડો પરથી.

બીજી ચોપડીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ત્રણ આના. [૪૭

સ. ૧૮) હિંદમાં ઉંચામાં ઉંચો મિનારો કયો છે ને તે ક્યાં છે તથા કાણે બંધાવ્યો હતો ?

જ. ૧૮) કુતુબમિનાર એ દિલ્હીમાં કુતુબુદ્દીનને બંધાવ્યો હતો.

સ. ૧૯) હિંદમાં જેવા લાયક ગુફાઓ કઈ કઈ છે ?

જ. ૧૯) મુગ્ધ ધલાકામાં—કનેરી, અંધેરી, કાર્લી ને ધારાપુરી;
નિળમના રાજ્યમાં—અબ્જિન્ટા અને ધલોરા (વેરળ)

સ. ૨૦) ઉત્તર હિંદુસ્તાન અને દક્ષિણ હિંદુસ્તાનની નદીઓનો તફાવત લખો.

જ. ૨૦) ૧. ઉત્તરની નદીઓ બરફવાળા ડુંગરોમાંથી નીકળે છે, દક્ષિણની નદીઓ બરફ વગરના ડુંગરમાંથી નીકળે છે. ૨. ઉત્તરની નદીઓ લાંબી ને મોટી છે, દક્ષિણની નદીઓ એટલી લાંબી તથા મોટી નથી. ૩ ઉત્તરની નદીઓમાં ઉનાળામાં બરફ પીગળી રેલ આવે છે, દક્ષિણની નદીમાં ઉનાળામાં રેલ આવતી નથી, અને પાણી ધણું થોડું હોય છે. ૪. ઉત્તરની નદીઓ સરખી જમીનમાં થઈ વહે છે, દક્ષિણની નદીઓ ઢાળ પડતી વહે છે. ૫. ઉત્તરની નદીઓમાં મુખથી ધણા માછલ ઉપજાણે મોટાં વહાણો જઈ શકે છે, દક્ષિણની નદીઓમાં મુખથી ઉપજાણે મોટાં વહાણો જઈ શકતાં નથી. ૬. ઉત્તરની નદીમાં મોટા ડેલ્ટા છે, દક્ષિણની નદીઓમાં એવા ડેલ્ટા નથી.

સ. ૨૧) કાવેરી નદીના મુખને શું કહે ? જ. ૨૧) કોલેરન.

સ. ૨૨) હિંદમાં પહાડી ઉચ્ચ પ્રદેશ કયા કયા છે ?

જ. ૨૨) કાશ્મીર, કુર્ગપ્રાંત, બ્રિટિશ બલુચિસ્તાન, નેપાળ, બુતાન.

સ. ૨૩) અ. સપાટ પ્રદેશ કોને કહેવો ? જ. પહાડી પ્રદેશ કયો કહેવાય ?

૪૮] હિંદુસ્તાનની સાઠ ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ૪ આના.

જ. ૨૩) અ. જ્યાં ખાડા ટેકરા ન હોય અને બધી જમીન સરખી હોય તેવો મુલક. બ. જ્યાં ધણા ટેકરા અને ટેકરીઓ અને ઉંડી ખાડી હોય તેવો મુલક.

સ. ૨૪) સપાટ પ્રદેશ કયા કયા છે ?

જ. ૨૪) આસામ, બંગાળા, બહાર, આગ્રા ને અયોધ્યાના સંયુક્ત પ્રાંતો, પંજાબ.

સ. ૨૫) પહાડી મુલક કયાં કયાં છે.

જ. ૨૫) અલ્હદેશ, છોટાનાગપુર, વાયવ્ય સરહદનો પ્રાંત.

સ. ૨૬) ઉચ્ચ પ્રદેશ કયા કયા છે ? જ. ૨૬) નિમ્નમનું રાજ્ય અને મહેસુર.

સ. ૨૭) રસાળ પ્રદેશ કયા કયા છે ?

જ. ૨૭) બંગાળા; બહાર; આગ્રા અને અયોધ્યાના સંયુક્ત પ્રાંતો; પંજાબ.

સ. ૨૮) સિંધ અને રજપુતાના કેવા પ્રદેશ છે ?

જ. ૨૮) કોરા, સુકા, ને રણવાળા.

સ. ૨૯) ગુજરાત, મુંબઈ છલાકો સિંધ, પંજાબ, રજપુતાના, બંગાળા, માળવા, દક્ષિણ હિંદુસ્તાન, અને અલ્હદેશની મુખ્ય પેદાશ ગણાવો.

જ. ૨૯. ગુજરાતમાં—ઘઉં ને કપાસ. મુંબઈ છલાકામાં—રૂ, ચોખા. સિંધમાં—ખાજરી ને બટાકા. પંજાબમાં—ઘઉં; રજપુતાનામાં—મકાઈ. બંગાળામાં—ચોખા, શણ, ગળી. માળવામાં—અરીણુ. દક્ષિણ હિંદુસ્તાનમાં—ચોખા, નાળિયેર, સોપારી, એલચી, ને સુખડ. અલ્હદેશમાં—ચોખા ને સાગ. આસામમાં—ચા. મધ્યપ્રાંત ને વરાહમાં—રૂ.

શુજરાતની સાં બૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ત્રણ આના. [૪૯

સ. ૩૦) પૂર્વ કિનારો ને પશ્ચિમ કિનારો એ બેમાં વધારે સારો કયો અને શા માટે ?

જ. ૩૦) પશ્ચિમ કિનારો વધારે સારો. કારણ કે એ વાંકો ચુંકો અને ઉડો છે અને તેથી ત્યાં વહાણો સહીસલામત રહી શકે છે, અને તેજ કારણથી પશ્ચિમ કિનારે મોટાં બંદરો છે.

સ. ૩૧) કાઉન કોલોની એટલે શું ? કાઉન કોલોનીમાં શું શું ગણાય છે ?

જ. ૩૧) હિંદુસ્તાનની સાથે ગણાતા નથી અને જેના પર વાઇસરોયની સત્તા નથી તે. સિલોન અને માલદીપ.

સ. ૩૨) મદ્રાસ ઇલાકો વિષુવવૃત્તની નજીક હોવા છતાં ઉત્તર હિંદુસ્તાનના જે ભાગો દરીઆ કિનારે નથી તેના જેટલો તાપ પડતો નથી તેનું કારણ સમજાવો.

જ. ૩૨) મદ્રાસ ઇલાકો દરીઆની પાસે આવ્યો છે માટે.

સ. ૩૩) હિંદુસ્તાનમાં સૌથી વધારે બેજવાળો પ્રદેશ કયો ?

જ. ૩૩) આસામ પ્રાંત.

સ. ૩૪) કયા પ્રાંતમાં જુનામાં જુના અને પ્રસિદ્ધ શહેરો છે ?

જ. ૩૪) આગ્રા ને અયોધ્યાના સંયુક્ત પ્રાંતમાં.

સ. ૩૫) અ. હિંદુસ્તાનના કયા પ્રાંતમાં મોટાં શહેરો ધણાં છે ?

જ. અને તે પ્રાંતમાંના એક લાખથી વધારે વસ્તીવાળાં શહેર લખો.

જ. ૩૫) અ. આગ્રા અને અયોધ્યાના સંયુક્ત પ્રાંતોમાં. બ. લખનૌ, કાશી, આગ્રા, કાનપુર, અલાહાબાદ, બરેલી, મીરત.

સ. ૩૬) હિંદુઓમાં મા અને બાપનું શ્રાદ્ધ કયે સ્થળે કરવામાં આવે છે ?

જ. ૩૬) મા તું શ્રાદ્ધ સિદ્ધપુરમાં, ને બાપનું શ્રાદ્ધ ગયામાં.

- સ. ૩૭) મધ્ય હિંદ એજન્સિમાં રાજકુમારો માટે કયા શહેરમાં કોલેજ છે ? જ. ૩૭) ઇંદોર.
- સ. ૩૮) હિંદમાં બેગમનું રાજ ક્યાં છે ને તેનો પોલિટિકલ એજન્ટ ક્યાં રહે છે ?
- જ. ૩૮) મધ્યહિંદ એજન્સિમાં ભોપાળમાં બેગમ રાજ કરે છે, પોલિટિકલ એજન્ટ શિહુરમાં રહે છે.
- સ. ૩૯) નીચેની જગાઓ ક્યાં છે ને શાને માટે પ્રખ્યાત છે ? સાકચી કાશી, અલીગઢ, રૂરકી, દેહરાદુન, કસાવલી, અજમેર, કામ્પટી, ખાંગલોર, જયપુર, દીગ, ઔરંગાબાદ.
- જ. ૩૯) સાકચી-છોટા નાગપુરમાં લોઢાના મોટા કારખાના માટે.
કાશી-આગ્રા પ્રાંતમાં ગંગાના કિનારાપર હિંદુઓનું મોટું જત્રાનું અને સંસ્કૃત વિદ્યાનું સ્થળ છે.
અલીગઢ-આગ્રા પ્રાંતમાં મુસલમાનની મોટી કોલેજ.
રૂરકી-આગ્રા પ્રાંતમાં મોટામાં મોટી એન્જનરિંગ કોલેજ,
દેહરાદુન-આગ્રા પ્રાંતમાં હવા ખાવાનું સ્થળ તથા જંગલ ખાતાની કોલેજ. કસાવલી-પંજાબ પ્રાંતમાં સીમલાની પાસે હડખાયા જનવરથી કરડેલા દરદીના દવાખાના માટે.
અજમેર-અજમેર ને મહેરવાડમાં રાજકુમારો માટે મહા વિદ્યાલય તથા મુસલમાનનું જત્રાનું ઠેકાણું. રણપુતાના એજન્સિના એજન્ટ હુ ધ ગવર્નર જનરલ અહીં રહે છે.
કામ્પટી-મધ્ય પ્રાંતમાં નાગપુર પાસે લશ્કરની ઊવણી.
ખાંગલોર-મૈસુરમાં વિદ્યાની શોધ ખોળ માટેની સંસ્થા, લશ્કરની ઊવણી તથા મૈસુરના રેસિડન્ટના મુકામ માટે.

કાની ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ઠાઠા આના [૫૧

યપુર-રજપુતાના એજન્સિમાં હિંદુસ્તાનમાં જેવા લાયક
પુરમાંનું એક છે. ચિત્રકામ, સંગ્રહસ્થાન તથા વેદશાળા.

ગી-રજપુસ્તાના એજન્સિમાં ભરતપુર પાસે રાજનો મહેલ.
નરંગાખાદ-નિઝામના રાજ્યમાં મકરખાના રાજા માટે.

રતથી આપુ, માયેરાન, મહાખજેશ્વર અને સીમલા જવું
ય તો કદ ગાડીમાં બેસી ક્યાં ઉતરવું ?

રતથી અમદાવાદ, મહેસાણા, પાલણપુર, આપુ રોડ થઈ
આપુ. સુરતથી મુંબઈ જઈ પુના તરફની ગાડીમાં નેરળ
શને ઉતરી સ્ટીમ રેલવેમાં બેસી માયેરાન, સુરતથી મુંબઈ
ઈ પુના થઈ વહાર સ્ટેશનથી મહાખજેશ્વર, (મહાખજેશ્વર
સે પંચગતી હવાખાવાનું સ્થળ છે) સુરતથી પંજાબ
લમાં વડોદરા, ગોધરા, રતલામ, કોટા, ભરતપુર, મથુરા
હી થઈ સીમલા.

હિંદુસ્તાનની કદ કદ નદીઓમાં મોટા વહાણો ચાલી શકે છે ?

હિપુત્રા, સિંધુ, ગંગા હુગલી, ધરિવદી, ગોદાવરી, કૃષ્ણા,
મદા અને તાપી.

માલય પર્વતપર હવા ખાવાનાં સ્થળ ક્યાં ક્યાં છે ?

સીમલા, નૈનીતાલ અને દાર્જિલિંગ.

ક્યાં લોકોનો મુખ્ય ખોરાક ચોખા છે ?

કચ્છ, મદ્રાસ, બંગાળા અને અહ્મદેશ.

તર હિંદુસ્તાનના લોકોનો મુખ્ય ખોરાક શું છે ? જ. ઘઉં.

વાર અને બાજરી ક્યાંના લોક ખાય છે ?

બઈ મલાયાના.

૫૨] હિંદુસ્તાનની સાં ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ૪ આના.

સ. ૪૬) મુંબઈથી કાશી કયે કયે રસ્તે જવાય અને કયાં કયાં મોટાં સ્ટેશનો આવે ?

જ. ૪૬. (૧) મુંબઈથી કલ્યાણ, ઇગતપુરી, નાશિક, મનમાડ, આળી-સગામ, જળગામ (અથવા મુંબઈથી સુરત, અમલનેર, જળગામ) ભુસાવળ, ખંડવા, ઇટારસી, જલ્પોર, કટની, માણેકપુર, અલાહાબાદ, મોગલસરાઈ, અને કાશી (ખનારસ.)
(૨) મુંબઈથી સુરત, ભરૂચ, ગોધરા, રતલામ, નાગદા, ઉજ્જન, ભોપાળ, ઇટારસી, જલ્પોર, કટની, માણેકપુર, અલાહાબાદ, મોગલસરાઈ અને કાશી (ખનારસ.)

સ. ૪૭) મુંબઈથી દ્વારકા જતાં કયાં કયાં દીવાદાંડી આવે ?

જ. ૪૭) કોલાબા, વસઈ, દમણ, હજીરો, પીરમ, ઘોઘા, ભાવનગર, વેરાવળ, પોરબંદર, દ્વારકા.

સ. ૪૮) હિંદુસ્તાનમાં હાલ કયે ઠેકાણે રાજકર્તા સ્ત્રી છે ? જ. ભોપાળ.

સ. ૪૯) હિંદુસ્તાનના જે ભાગોના પ્રાચીન ખાસ નામ હોય તે લખો.

જ. ૪૯) ખંગાળા-નૈષધદેશ. ઉત્તર ખંગાળા-ગોંડ. ખહારપ્રાંત-મગધ. વરાડ-વિદર્ભદેશ. ઓરિસાનો દક્ષિણ ભાગ-કલિંગ. માળવાનો પશ્ચિમ ભાગ-અવંતિ. કાઠિયાવાડ-સૌરાષ્ટ્ર. ઓખામંડળ-આનર્ત. મહી અને નર્મદાની વચ્ચેનો મુલક-લાટ. મૈસુરનો દક્ષિણ ભાગ-ચૌલ. પેશાવર-ગાંધાર.

સ. ૫૦) હિંદુસ્તાનની કઈ કઈ નદીઓમાંથી નહેરો કાઢેલી છે ?

જ. ૫૦) સિંધુ, સતલજ, જમના, ગંગા, કૃષ્ણા, તુંગભદ્રા, કાવેરી.

સ. ૫૧) મુંબઈ પ્રલાકામાં અંગ્રેજી કોલેજો કયા કયા શહેરમાં છે ?

ચોથા ધોરણનો “મુખ્યગણિત શિક્ષક” ચાર આના. [૫૩]

- જ. ૫૧) મુંબઈ, પુના, ધારવાડ, વડોદરા, સુરત, અમદાવાદ, ભાવનગર, જુનાગઢ, રાજકોટ, કરાંચી.
- સ. ૫૨) કયા પરદેશી લોકતું રાજ્ય એકજ ઇલાકામાં છે ?
- જ. ૫૨) પોર્ટુગીઝ (શીરંગી) લોકતું.
- સ. ૫૩) મુંબઈ સરકાર અને હિંદી સરકાર એટલે શું તે સમજાવો.
- જ. ૫૩) મુંબઈ સરકાર એટલે ગવર્નર અને તેમને મદદ કરનારી સભા. હિંદી સરકાર એટલે ગવર્નર જનરલ (વાઇસરોય) અને તેને મદદ કરનારી સભા.
- સ. ૫૪) હિંદમાં રેશમ કયાં કયાં થાય છે ?
- જ. ૫૪) મહેસુર, બંગાળા, કાશ્મીર, પંજાબ.
- સ. ૫૫) હિંદુસ્તાનમાં વેપારને માટે વખણાતાં મોટાં શહેરો લખો.
- જ. ૫૫) અમદાવાદ, સુરત, કાનપુર, કરાંચી, મુંબઈ, કલકત્તા, રંથુન, મદ્રાસ, ચિતેગાંવ.
- સ. ૫૬) અમદાવાદ અને સુરત કઈ કારીગરીને માટે પ્રખ્યાત છે ?
- જ. ૫૬) અમદાવાદ—કીનખાખ, રેશમી ને સુતરાઉ કાપડ, ઘોતીજોડા, સાડીઓ, ને ખંડ. સુરત—કસબી કામ, જરીકામ, રેશમી કાપડ, હાથીદાંત ને સુખડનું કોતરકામ.
- સ. ૫૭) વિભાગ માંહેલા રેવન્યુ ખાતાના જુદા જુદા અધિકારીઓના ઓહાના ક્રમવાર નામ આપો.
- જ. ૫૭) રેવન્યુ કમિશનર, કલેક્ટર, આસિસ્ટન્ટ કે ડેપુટી કલેક્ટર, મામલતદાર, અવલકારકુન, તલાટી.
- સ. ૫૮) ઇલાકાના કેળવણી ખાતાના અધિકારીઓ અનુક્રમે લખો.

૫૪] બાળપોથીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” એ આન

જ. ૫૮) ડિરેક્ટર ઓફ પબ્લીક ઇન્સ્ટ્રક્શન, આસિ. ડિરેક્ટર ઓફ પબ્લીક ઇન્સ્ટ્રક્શન, એજ્યુકેશનલ ઇન્સ્પેક્ટર, ડેપુટી એજ્યુ. ઇન્સ્પેક્ટર, આસિ. ડે. એ. ઇ.

સ. ૫૯) દક્ષિણ હિંદુસ્તાન કરતાં ઉત્તર હિંદુસ્તાનમાં પાક વધારે થવાનાં કારણ લખો.

જ. ૫૯) ૧. ઘણી નદીઓ આવેલી છે. ૨. જમીન સપાટ અને રસાળ છે.

સ. ૬૦) હિંદના કયા કયા શહેરોમાં હાઇકોર્ટો છે ?

જ. ૬૦) મુંબઈ, મદ્રાસ, કલકત્તા, અલાહાબાદ, લાહોર.

સ. ૬૧) મુંબઈ છલાકાના કેળવણી ખાતાના, જંગલ ખાતાના, પોસ્ટ ખાતાના, ખેતીવાડી ખાતાના, અને સુખાકારી ખાતાના મુખ્ય અમલદારો કયા છે ?

જ. ૬૧) ડિરેક્ટર ઓફ પબ્લિક ઇન્સ્ટ્રક્શન, કોન્ઝર વેટર ઓફ ફોરેસ્ટસ; પોસ્ટ માસ્ટર જનરલ; ડિરેક્ટર ઓફ એગ્રિકલચર; સેનેટરી કમિશનર.

સ. ૬૨) હિમાલય પર્વત ઉત્તરમાં આવેલો છે તેથી શા શા લાભ છે ?

જ. ૬૨) ૧. ઉત્તર તરફથી પરદેશી શત્રુ આવી શકતા નથી. ૨. હિમાલયમાંથી ઘણી નદીઓ નીકળે છે તેથી ઉત્તર ભાગ ફળદ્રુપ થયેલો છે. ૩. ઉત્તર ભાગની નદીઓમાં ઉનાળામાં તથા ચોમાસામાં મોટી રેલો આવે છે. ૪. દક્ષિણ તરફના ભેજવાળા પવનને ઉત્તરમાં જતાં અટકાવે છે.

સ. ૬૩) મદ્રાસથી આગમોટમાં ખેસી કલકત્તા થઈ રંગુન જતાં રસ્તે કયાં કયાં મુખ્ય બંદરો આવે ?

ત્રીજી થોપડીનો ‘ડિક્ટેશન શિક્ષક’ ત્રણ આના. [૫૫]

- જ. ૬૩) મદ્રાસ, મહલીપટ્ટણ, કોકણદ, વિજગાપટ્ટણ, ગંજમ, જગ-
ન્નાથપુરી, કલકત્તા, ચિતગાંવ, આફિઆળ, રગુન.
- સ. ૬૪) અ. મુંબઈથી દિલ્હી જવું છે કઈ ટ્રેનમાં જાઉં તો જલદી
પહોંચાય. બ. અને ક્યાં ક્યાં સ્ટેશનો આવે ?
- જ. ૬૪) અ. બી. બી. એન્ડ સી. આઈ રેલવેના પંજાબ મેલમાં.
બ. પાલધર, વલસાડ, સુરત, વડોદરા, ગોધરા, કોટા, મથુરા,
ને દીલ્હી.
- સ. ૬૫) નદીઓ લાંબી ટુંકી હોવાનું કારણ શું ?
- જ. ૬૫) નદીના મૂળથી દરીઓ આવે હોય તેમ નદી લાંબી અને
દરીઓ પાસે હોય તેમ નદી ટુંકી.
- સ. ૬૬) નકશામાં નદી ક્યાંથી બતાવવાનું શરૂ કરશો ?
- જ. ૬૬) નદી જ્યાંથી નીકળતી હોય ત્યાંથી એટલે મૂળ આગળથી.
- સ. ૬૭) નકશામાં અખાત શી રીતે બતાવશો ?
- જ. ૬૭) સમુદ્રમાંથી પાણીનો ફાંટો જોણી ગમ જતો હોય તેણી તરફ.
- સ. ૬૮) કાવેરી નદીમાં ક્યા ક્યા બેટો છે ?
- જ. ૬૮) શ્રીરંગપટ્ટણ, સિવાસમુદ્રમ.
- સ. ૬૯) અ. મોટામાં મોટો પ્રાંત અને બ. નાનામાં નાનો પ્રાંત લખો.
- જ. ૬૯) અ. બ્રહ્મદેશ. બ. દિલ્હીપ્રાંત.

પરીક્ષક પ્રશ્નો.

- ૧) તમારા ગામ, તાલુકો, જિલ્લો, પ્રાંત, ઇલાકો, દેશ ને ખંડનું નામ કહો.
- ૨) હિંદુસ્તાનની સીમા લખો.
- ૩) હિંદમાં આવેલા મુખ્ય પર્વતો ગણાવો.
- ૪) હિંદમાં કઈ કઈ મોટી નદીઓ આવેલી છે ?
- ૫) હિમાલય, સુલેમાન, સહ્યાદ્રિ, નીલગીરી, કારાકોરમ, સાતપુડા, અને અરવલીના શિખર લખો.
- ૬) શિખર, તળેટી, ખીણ, મૂળ, મુખ, સામુદ્રધુની, અખાત, ભૂશિર, ખેટ ને સરોવરની વ્યાખ્યા લખો.
- ૭) હિમાલયની તળેટીના જંગલનું નામ શું ?
- ૮) હિંદમાં વસ્તી મુખ્ય જાતો લખો.
- ૯) હિંદમાંથી કયો કયો માલ પરદેશ જાય છે ?
- ૧૦) હિંદમાંની મુખ્ય આયાત લખો.
- ૧૧) હિંદમાં કેટલી તરેહના રાજ્યો છે અને તે કયાં કયાં ?
- ૧૨) પરદેશી સ્વતંત્ર રાજ્ય કયા કયા લોકોનાં છે ?
- ૧૩) શીરંગી (પોર્ટુગીઝ)નું રાજ્ય કયા ઇલાકામાં આવ્યું છે અને તે કયાં કયાં છે ?
- ૧૪) ફ્રેંચ લોકોનાં સંસ્થાન ગણાવો અને તે કયાં આવ્યાં તે લખો.
- ૧૫) મોટાં દેશી રાજ્ય ગણાવો.
- ૧૬) સ્વતંત્ર દેશી રાજ્યો રાજધાની સાથે લખો.

૧ થાપડીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ચાર આના. [૫૭

ટી એજન્સિઓ ગણાવો અને તેના ઉપરી અધિકારીને શું હું છે તે લખો.

૮. દેશીરાજ્યોમાં અંગ્રેજ સરકાર તરફથી કયો અધિકારી હું છે ?

૯. હિંદમાં ગવર્નરો, કમિશનરો, રેસિડેન્ટો, ને એજન્ટ હું ધ ગવર્નર નરલ કેટલા છે ?

૧૦. ૧૮માં જણાવેલા અધિકારીના મુકામ લખો.

૧૧. બ્રિટિશ હિંદના રાજકીય ભાગ, અધિકારી, રાજધાની અને અધિકારીના હવાખાવાના સ્થળ લખો.

૧૨. હુસ્તાનમાં ગવર્નરો, અને ચીફ કમિશનરોના તાબામાં કયા કયા ભાગ છે ?

૧૩. એની જગા શું છે ? કયાં છે ? શા માટે પ્રખ્યાત છે તે કહો અને નકશામાં બતાવો.

મકતા, દિલ્હી, મુંબઈ, મદ્રાસ, રંગુન, કરાંચી, ચિતેગાંવ, કાશી, બોમ્બે, દેહરાદુન, અલીગઢ, રરકી, સુરત, ઢાકા, લાહોર, આફિઆખ, તલામ, અજમેર, અલાહાબાદ, કાનપુર, ઈંદોર, કસાવલી, સાકચી, દરવન, સિંધુ, કારવાર, દાર્જિલીંગ, મહાબજેશ્વર, સહ્યાદ્રિ, પટણા, ગનાથપુરી, પોંડિચરી, ગોવા, અમદાવાદ, નાગપુર, અમૃતસર, ગવદી, મથુરા, શિલોંગ, પેશાવર, રામેશ્વર, પોર્ટબ્લેર, આગ્રા, સાવળ, પુના, અયોધ્યા, આકોલા, શ્રીરંગપટ્ટણ, હૈદરાબાદ, ખાંગલોર, મકંદરાબાદ, વડોદરા, કાશ્મીર, ખંટમંડુ, જયપુર, ગ્વાલિયર, ડીમ, ત્યાસીટયુદન, રામેશ્વર. બદ્રીનાથ, ઈંદોર, અજમેર. કાશી, રકા, હરદ્વાર.

૫૮] પહેલી ચોપડીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” અઢી આના.

૨૪) હિંદની ખેતીની પેદાશ લખો.

૨૫) ચા, ખુંદ, અરીસુ, ઘઉં, અળશી, તલ, કપાસ, ચોખા અને શણુ
કયાં કયાં થાય છે ?

૨૬) હિંદમાંથી કયા કયા ખનીજો નીકળે છે ?

૨૭) કાયલા, કેરોસીન, મીઠું, કલાઈ, સોનું, તાંબું, સીસું, હીરા, માણુક,
અખરખ, પ્લમ્બેંગો ને મેંગેનીઝ કયાંથી નીકળે છે ?

૨૮) હિંદમાં ચાલતા મુખ્ય ધર્મો ગણાવો.

૨૯) હિંદમાં કઈ કઈ વનસ્પતિ થાય છે ?

૩૦) હિંદમાં કુલ વસ્તી કેટલા માણુસોની છે અને કયા કયા લોકની
કેટકેટલી છે ?

૩૧) હિંદમાં કઈ કઈ ભાષા બોલાય છે અને તે કયાં બોલાય છે તે લખો.

૩૨) હિંદુસ્તાનની કઈ કઈ નદીઓ હિંદુધર્મમાં પવિત્ર ગણાય છે ?

૩૩) ગવર્નર, અને કમિશનરના અધિકારમાં શો ફેરફાર છે ? જ. પાંચમી
ચોપડીના ૭૫મા પાકનો છઠ્ઠો પેરેગ્રાફ જુઓ.

૩૪) પાણીનું વહેણ કઈ તરફ હમેશાં હોય છે ?

૩૫) હિંદુસ્તાનમાં રેતીના રણ કયાં કયાં છે ?

૩૬) ઉત્તર હિંદુસ્તાનમાં આવેલાં હિંદુઓનાં જાત્રાના ઠેકાણાં લખો.

૩૭) હિંદુસ્તાનમાં જૈન લોકોના જાત્રાનાં સ્થળ કયાં કયાં છે ?

૩૮) હિંદુસ્તાનમાંનાં હવા ખાત્રાનાં સ્થળ લખો.

૩૯) હિંદુસ્તાનના હાલના શહેનશાહનું, તેમના પિતા અને દાદાનું
નામ શું ?

૪૦) અ. ખંભાતના અખાતને કઈ કઈ નદીઓ મળે છે ?

ઘ. અંગાળી ઉપસાગરને કઈ કઈ નદીઓ મળે છે ?

બાળવર્ગને “મુખ્યગણિત શિક્ષક” દ્વારા આપના. [૫૯]

- ૪૧) ગોદાવરી, કૃષ્ણા, નર્મદા, સિંધુ, ગંગા, મહા એ નદીઓ ક્યાંથી નીકળી કોને મળે છે અને તેના પર ક્યાં ક્યાં મુખ્ય શહેરો આવેલાં છે ?
- ૪૨) હિંદુસ્તાનમાં અંગ્રેજ સરકાર સિવાય બીજાં ક્યાં યુરોપી લોકનાં રાજ્ય છે ?
- ૪૩) બંગાળા ઇલાકામાં ક્યાં ક્યાં દેશી રાજ્યો આવેલાં છે ?
- ૪૪) હિંદુસ્તાનના કયા ભાગમાં નદીની રેલથી ખેતીનું કામ ચાલે છે ?
- ૪૫) પંજાબ, મધ્યપ્રાંત, વાયવ્ય સરહદનો મુલક, મુંબઈ, કલકત્તા, બુબ, સિંધુ, રજપુતાના શા ઉપરથી નામ પડ્યાં ?
- ૪૬) હિંદુસ્તાનમાં લશ્કરી છાવણીઓ ક્યાં છે અને તે હિંદુસ્તાનના કયા કયા રાજકીય વિભાગમાં આવી છે તે લખો.
- ૪૭) અ. હિંદુસ્તાનના પૂર્વ કિનારાને શું કહે છે ? બ. એ કિનારે આવેલાં બંદરો લખો.
- ૪૮) હિંદુસ્તાનની જે નદીઓ પશ્ચિમ દિશાએથી પૂર્વમાં વહેતી હોય તેનાં નામ ને તે દરેક પર આવેલાં મુખ્ય શહેરો લખો.
- ૪૯) મદ્રાસ ઇલાકામાં ક્યાં ક્યાં દેશી રાજ્યો છે ?
- ૫૦) એક વહાણ કલકત્તાથી નીકળી કિનારે કિનારે થઈ મુંબઈ જાય છે. તો રસ્તામાં ક્યાં ક્યાં બંદરો આવશે ?
- ૫૧) અ. નહેર એટલે શું ? બ. તે શા કામમાં આવે છે ?
- ૫૨) હિંદુસ્તાનની કઈ કઈ નદીમાંથી નહેરો કાઢેલી છે ?
- ૫૩) હિંદમાં આવેલાં રૂના વેપારનાં મથક ગણાવો.
- ૫૪) અરીણુ, શણુ, કપાસ, ચા, રેશમ, ચા અને ગળી હિંદુસ્તાનમાં ક્યાં ક્યાં થાય છે ?

૬૦૧ પહેલા ધોરણનો “મુખ્યગણિત શિક્ષક” પાણી એ આના.

૫૫) જિલ્લાના મુખ્ય મુખ્ય અમલદારોના નામ અને તે દરેકના કામ લખો.

૫૬) સિંધ કરતાં ગુજરાતમાં નદીઓ વધારે છે તેના કારણ સમજાવો.

૫૭) ઉત્તર હિંદુસ્તાનમાં દક્ષિણ હિંદુસ્તાન કરતાં નદીઓ મોટી છે તેનાં કારણ સમજાવો.

૫૮) મુંબઈથી દિલ્હી, કલકત્તા અને મદ્રાસ રેલવે રસ્તે જતાં ક્યાં જંકશનો આવે તે લખો.

૫૯) દ્રાવિડી ભાષા હિંદુસ્તાનના કયા ભાગમાં બોલાય છે ? તેની મુખ્ય શાખાઓ કયું કયું છે ?

૬૦) હિંદુસ્તાનના મુખ્ય કુદરતી ભાગ લખો.

૬૧) અ. અરબી સમુદ્રને મળનારી નદીઓ લખો. બ. હિમાલયમાંથી નીકળનારી નદીઓ લખો.

૬૨) મુંબઈથી કલકત્તા, પુના, લાહોર, મદ્રાસ, રંગુન, નાગપુર, અલાહાબાદ, સીમલા, બાંગલોર, સુરત, દિલ્હી, તુતિકોરીન કયું દિશામાં છે ?

૬૩) હિંદુસ્તાનમાં સૌથી વધારે અને સૌથી ઓછો વરસાદ ક્યાં પડે છે ?

૬૪) હિંદુમાં સૌથી વધુ તાપ કયા શહેરમાં પડે છે ?

૬૫) કયા કયા અધિકારીઓની નીમણુક શહેનશાહ પોતે કરે છે ?

૬૬) હિંદુસ્તાનની હાલની રાજધાનીનું શહેર કયું ? તથા તે પહેલાંની રાજધાની ક્યાં હતી ?

૬૭) હિંદુસ્તાન માંહેલા મોટા મોટા અમલદારો દેશી છે કે અંગ્રેજ ?

૬૮) હિંદુસ્તાનના હવા ખાવાનાં સ્થળ તથા મુંબઈ ઈલાકાનાં રૂનાં વેપારનાં મથક લખો.

બીજા ધોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” બે આના. [૬૧]

૬૯) નીચેની જગાઓ શું છે, ક્યાં છે, શાને માટે પ્રખ્યાત છે તે કહે. અને પછી નકશામાં બતાવો.

અરવલી, આબુ, અમદાવાદ, અહમદનગર, અયોધ્યા, આક્રિઆબ, અલાહાબાદ, અલીગઢ, અજમેર, આકોલા, આસામ, અંદામાન, આંધ્રા, ઈદોર, ઇલારા, ઉદેપુર, ઉમરાવતી, ઉમરકોટ, ઉતાકામંડ, એવરેસ્ટ. એઠીઆ, ઔરંગાબાદ, કારાકોરમ, કાશ્મીર, કરાંચી, કલકત્તા, કાનપુર, કોલર, કોલાર, કાનાનુર, કાલીકટ, કાવેરી, કારીકલ, કન્યાકુમારી, કારવાર, કોટા, કવેટા, કૃષ્ણા, કોરોમાંડલ, કાશી, કનોજ, ખટમંડુ, ખૈરપુર, ખૈરપરઘાટ, ખંભાત, ખાસ્યા, ગીરનાર, ગંગા, ગાજીપુર, ગોવળકોંડા, ગોવા, ગૌહતી, ગયા, ગોદાવરી, ગ્વાલીઅર, ચીલકા, ચંદ્રનગર, ચેરાપુંજી, ચિતેગાંવ, જગન્નાથપુરી, જેકોબાબાદ, જમના, જખલપુર, જયપુર, જુનામઢ, જેસલમીર, ટયાસીટયુદન, ઢાકા, ત્રિવેંદ્રં, તુંગભદ્રા, તુતિકોરીન, તાપી, થરપારકર, દાહોદ, દીવ, દિલ્હી, દમણ, દાર્જિલિંગ, ધુળીઆ, ધારવાડ, નર્મદા, નાશિક, નીલગિરિ, નાગપુર, નૈનીતાલ, નેગાપટ્ટણ, નવાનગર, પંજાબ, પતકોઇ, પટણા, પાણીપત, પુદુકોટા, પ્રેમ, પ્રયાગ, ફૈઝાબાદ, બ્રહ્મદેશ, બંગાળા, બ્રહ્મપુત્રા, બહાર, બરેલી, બનારસ, બાંગલોર, બેલગામ, ભરતપુર, ભરૂચ, ભાવલપુર, ભોપાળ, ભુજ, મહા, મહી, મુંબઇ, મહાબલેશ્વર, મુલમૈન, માંડલે, મથુરા, મેંગલુર, મર્કરા, મછલીપટ્ટણ, મુર્શીદાબાદ, યાનાન, યમુના, રંગુન, રત્નાગિરિ, રામેશ્વર, રતલામ, લંકા, લક્ષદ્વીપ, લાહોર, વર્ધા, વિંધ્યાચળ, વિજગાપટ્ટણ, વીજપુર, વરાડ, શ્રીરંગપટ્ટણ, શિકારપુર, શ્રીનગર, સિંધ, સિંધુ, સાતપુડા, સચ્ચાદ્રિ, સીમલા,

૬૧) ત્રીજા ધોરણનો “મુખ્યગણિત શિક્ષક” બે આના.

સતલજ, સિદ્ધપુર, સતારા, સોલાપુર, સાયરમતી, સ્થાનેશ્વર,
હિંદુકુશ, હિમાલય, હાલા, હરદ્વાર, હૈદરાબાદ.

૭૦) નીચેની જગાઓ સુરતથી કઈ દિશામાં છે તે કહો. ને કેટલા
માઈલ દૂર છે તે ભરીને કહો.

અલીબાગ, એડન, ધુળીઆ, પેરીમ, ડીસા, દીવ, અલાહાબાદ,
જયપુર, પટણા, રાજકોટ. કલકત્તા, અમદાવાદ, મદ્રાસ, રતનાગિરિ,
આગ્રા, નાગપુર, કરાંચી, પુના, નાશિક, દાશી, સીકંદરાબાદ, ઠઠ્ઠા,
મદ્રાસ, બુસાવળ, ગ્વાલિયર.

૭૧) હિમાલય પર્વત ઉત્તરમાં આવવાથી શા શા લાભ થયા છે ?

મેસર્સ સી. ડી. શાહ, એન્ડ કો. લ્હા.

—: બ્રિટિશશાળા માટે :—

ત્રિવેદિ વાચનમાળાના અર્થ તૈયાર છે.

પુસ્તક ૧લાના અર્થ ૦-૪-૦	પુસ્તક ૫માના અર્થ ૦-૮-૦
પુસ્તક ૨જાના „ ૦-૫-૦	પુસ્તક ૬ઠ્ઠાના „ ૦-૯-૦
પુસ્તક ૩જાના „ ૦-૬-૦	પુસ્તક ૭માના „ ૦-૧૦-૦
પુસ્તક ૪થાના „ ૦-૭-૦	કન્યા વાંચનમાળા ત્રણે ભાગની અર્થની નોટો તૈયાર છે.

❀ ધોરણુવાર પુસ્તકોની યાદી. ❀

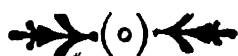
❀ જાળવર્ગ માટે જાળવર્ગની નોટ બે આના ❀
જાળવોથીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” બે આના.
જાળવર્ગનો “મુખગણિત શિક્ષક” દોઢ આનો.

પહેલા ધોરણ માટે પહેલીના અર્થ અઢી આના.
પહેલી ચોપડીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” અઢી આના.
પહેલા ધોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” ૧૫૫ આના.

❀ બીજા ધોરણ માટે બીજીના અર્થ ચાર આના. ❀
બીજી ચોપડીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ત્રણ આના.
બીજા ધોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” બે આના.
સુરત શહેર તથા ચોર્યાસી તાલુકાનો ભૂગોળ શિક્ષક ત્રણ આના.
જાળ ગરબાવળીની નોટ બે આના.
બીજા ધોરણ માટે અંકગણિતનાં મનોચત્ર ૫ આના.
બીજા ધોરણની સૃષ્ટિજ્ઞાનની પ્રતોત્તરમાળા ત્રણ આના.

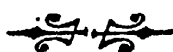

❀ ત્રીજા ધોરણ માટે ત્રીજીના અર્થ પાંચ આના. ❀
ત્રીજી ચોપડીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ત્રણ આના.
ત્રીજા ધોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” અઢી આના.
સુરત જિલ્લાનો નકશો પાંચ આના.
સુરત જિલ્લાનો “ભૂગોળ શિક્ષક” ત્રણ આના.

ગુજરાતની સામાન્ય ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ત્રણ આના.

ચોથા ધોરણ માટે ચોથીના અર્થ સાડા સાત આના. ❧
ચોથી ચોપડીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ચાર આના.
ચોથા ધોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” ચાર આના.
મુંબઈ ઇલાકાની ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ઠાઠા આના.

પાંચમી ચોપડીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ચાર આના.
પાંચમા ધોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” ચાર આના.
હિંદુસ્તાનની સાઠ ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ચાર આના.

પાંચમીના અર્થ રૂ. ૦-૮-૦	કન્યા ૧ લીના અર્થ ૦-૪-૦
છઠ્ઠીના અર્થ „ ૦-૯-૦	કન્યા ૨ જીના અર્થ ૦-૫-૦
સાતમીના અર્થ „ ૦-૧૦-૦	કન્યા ૩ જીના અર્થ ૦-૭-૦

❧ કન્યા વાંચનમાળા પુસ્તક ૧ લાનો

ત્રિવેદિ વાંચનમાળા પુસ્તક ૧ લાનો ❧

“ડિક્ટેશન શિક્ષક” દરેકના ત્રણ આના.

સુંદરજી કૃત નવી પહેલીના અર્થ બે આના.

પત્ર વ્યવહાર નીચેને સરનામે કરવો.

છગનલાલ મોતીરામ શાહ. શાહપોર-મુરત.

મેસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કો. લ્હા. ફત.

—: બ્રિટિશશાળા માટે ત્રિવેદિવાચનમાળાના અર્થો. :—

પુસ્તક ૧ લાના ૦-૪-૦	પુસ્તક ૫ માના ૦-૮-૦
પુસ્તક ૨ જાના ૦-૫-૦	પુસ્તક ૬ ડાના ૦-૬-૦
પુસ્તક ૩ જાના ૦-૬-૦	પુસ્તક ૭ માના ૦-૧૦-૦
પુસ્તક ૪ થાના ૦-૭-૦	

—: વર્નાક્યુલર ટેકસ્ટ બુકસોના અર્થો :—

આળવર્ગની નોટ બે આના.

પહેલીના અર્થ ૦-૨-૬	છઠ્ઠીના „ ૦-૬-૦
બીજીના „ ૦-૪-૦	સાતમીના „ ૦-૧૦-૦
ત્રીજીના „ ૦-૫-૦	કન્યા ૧લીના „ ૦-૪-૦
ચોથીના „ ૦-૭-૬	કન્યા ૨જીના „ ૦-૫-૦
પાંચમીના „ ૦-૮-૦	કન્યા ૩જીના „ ૦-૭-૦

“ડિક્ટેશન શિક્ષક”

આળપોથીનો ૦-૨-૦	ત્રીજીનો ૦-૩-૦
પહેલીનો ૦-૨-૬	ચોથીનો ૦-૪-૦
બીજીનો ૦-૩-૦	પાંચમીનો ૦-૪-૦

દરેક ધોરણના “મુખગણિત શિક્ષક” તૈયાર છે.

ગુજરાતની સામાન્ય ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ૩ આના.

મુંબઈ ઇલાકાની ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ૪ા આના.

સુરત જિલ્લાનો ભૂગોળ શિક્ષક ત્રણ આના.

છગનલાલ મોતીરામ શાહ.

“મુખગણિત શિક્ષક” વગેરેના કર્તા, શાહપોર-સુરત.

